

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De bijdrage van de Instapeconomie aan taalvaardigheden van deelnemers met een migratieachtergrond: een mixed-methods onderzoek

Houweling, Adriaan

Citation

Houweling, A. (2026). *De bijdrage van de Instapeconomie aan taalvaardigheden van deelnemers met een migratieachtergrond: een mixed-methods onderzoek.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4301549>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De bijdrage van de *Instapeconomie* aan taalvaardigheden van deelnemers met een migratieachtergrond: een mixed-methods onderzoek.

Universiteit
Leiden

Scriptiewerkplaats Den Haag Zuidwest

Leiden-Delft-Erasmus Universities

Naam
Studentnummer
Datum
Studie
Begeleider
Woordaantal

Adriaan Houweling
2961024
09-01-2026
MSc Public Administration: Economics and Governance
Lieke Beekers
9819 inhoudsopgave

Beknopte samenvatting

Beheersing van de Nederlandse taal geldt binnen het participatiebeleid als een belangrijke voorwaarde voor maatschappelijke participatie. Deze scriptie onderzoekt in hoeverre deelname aan de *Instapeconomie* bijdraagt aan de taalvaardigheden van deelnemers met een migratieachtergrond. Het theoretisch kader bouwt voort op literatuur over tweedetaalverwerving en participatie en onderscheidt drie centrale mechanismen: sociale interactie, zelfvertrouwen en toegang tot taallessen.

Het onderzoek hanteert een mixed-methods ontwerp. Het kwantitatieve deel bestaat uit analyses van surveydata onder deelnemers (N = 141), waaronder OLS-regressies en een Difference-in-Differences-analyse. Taalvaardigheid is gemeten op drie domeinen: algemene taalvaardigheid, gespreksvaardigheid en schrijf- en leesvaardigheid. Het kwalitatieve deel bestaat uit semigestructureerde interviews met twee jobcoaches van uitvoerende organisaties.

De kwantitatieve analyses laten geen statistisch significante verbetering van taalvaardigheid zien die direct kan worden toegeschreven aan deelname aan de *Instapeconomie*. De kwalitatieve bevindingen laten vooral vooruitgang zien in mondelinge en functionele taalvaardigheden, terwijl schriftelijke vaardigheden achterblijven. De drie onderscheiden mechanismen spelen daarbij een centrale rol: Nederlandstalige interactie op de werkvloer vergroot oefenkansen, een veilige leeromgeving versterkt het zelfvertrouwen om Nederlands te gebruiken, en toegang tot taallessen ondersteunt deze processen, al wordt dit in de praktijk begrensd door wachtlijsten.

Gezamenlijk wijzen de resultaten erop dat de *Instapeconomie* vooral voorwaarden creëert voor taalontwikkeling, maar niet automatisch leidt tot meetbare taalwinst binnen de onderzochte periode.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Institutionele context	5
2.1 <i>Participatiewet in Balans</i> en de taaleis	6
2.2 Participatie en taalvaardigheden van mensen met een migratieachtergrond	6
2.3 Taal en Participatie in Den Haag en project <i>Instapeconomie</i>	7
3. Theoretisch Kader	9
3.1 Sociale interactie als mechanisme voor taalontwikkeling.....	9
3.2 Zelfvertrouwen als mechanisme	11
3.3 Toegang tot taallessen als structureel mechanisme.....	12
3.4 Voorgaande onderzoeken taalvaardigheid binnen project <i>Instapeconomie</i>	13
4. Methodiek.....	14
4.1 Mixed-methods onderzoeksopzet en integratiestrategie	14
4.2 Data en onderzoekspopulatie	15
4.3 Operationalisatie van taalvaardigheid	15
4.3.1 Algemene taalvaardigheid.....	Error! Bookmark not defined.
4.3.2 Gespreksvaardigheid	Error! Bookmark not defined.
4.3.3 Schrijf- en leesvaardigheid	Error! Bookmark not defined.
4.4 Constructie van indices	16
4.5 Descriptieve statistiek.....	17
4.6 Cross-sectionele inferentiële analyses.....	17
4.7 Panelanalyse.....	18
4.8 Kwalitatieve data	20
4.9 Kwalitatieve analyse.....	Error! Bookmark not defined.
5. Kwantitatieve resultaten	22
5.1 Descriptieve statistieken.....	22
5.2 Panelanalyse: Difference-in-Differences.....	25
5.3 Cross-sectionele OLS-regressies	26
5.4 Synthese van de kwantitatieve bevindingen	28
6. Kwalitatieve bevindingen.....	28
6.1 Waargenomen taalontwikkeling.....	28
6.2 Sociale interactie.....	29
A. Interactie met Nederlandstaligen als taalkans.....	29
B. Interactie met moedertaalsprekers als remmende factor	29
6.3 Zelfvertrouwen.....	30
6.4 Toegang tot taallessen.....	30
6.5 Samenvattend beeld	31
7. Conclusie	31
8. Discussie.....	33
9. Literatuurlijst.....	35
BIJLAGE A. Kwalitatieve interviewgids	41
BIJLAGE B. TRANSCRIPTIE INTERVIEW 1	44
BIJLAGE C. TRANSCRIPTIE INTERVIEW 2	52
BIJLAGE D. Hiërarchische Codeboom	61
BIJLAGE E. Voorbeeld gecodeerd fragment	62

1. Inleiding

In Nederland vormt een gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal een belangrijke belemmering voor arbeidsmarktparticipatie, met name onder mensen met een migratieachtergrond (CBS, 2023). Daarnaast blijkt dat 51% van de bijstandsgerechtigden een migratieachtergrond buiten de EU heeft, wat de noodzaak benadrukt van effectieve taalondersteuning ter bevordering van arbeidsparticipatie (CBS, 2024b). Taalbeheersing heeft bovendien invloed op andere domeinen van maatschappelijke participatie, zoals het gebruik van gezondheidszorg (Khan et al., 2022; Miteva et al., 2022) en het ervaren welzijn en levensgeluk (Wang, 2022).

Taalbeheersing geldt binnen het Nederlandse participatiebeleid als een belangrijke voorwaarde voor maatschappelijke participatie. Deze beleidsmatige nadruk komt onder meer tot uiting in de herziening van de *Participatiewet (Participatiewet in Balans)*, waarin taalvaardigheid expliciet wordt gekoppeld aan participatie en ondersteuning. Met het oog hierop blijft de taaleis gehandhaafd en ontvangen gemeenten vanaf 2027 extra middelen om taalonderwijs voor bijstandsgerechtigden te faciliteren (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2025).

Een concrete lokale uitwerking van deze beleidsdoelen is de *Instapeconomie* in Den Haag. Binnen dit project bieden wijkorganisaties instapwerkzaamheden aan waarbij deelnemers met een grote afstand tot de arbeidsmarkt bijdragen aan hun wijk en zich als afgeleid effect verder ontwikkelen op het gebied van taal, zingeving en gezondheid. Daarmee sluit de *Instapeconomie* aan bij de doelstellingen van de *Participatiewet* en bij de handreiking bij de *Wet Taaleis Participatiewet* (EPALE, 2015).

Hoewel eerdere studies inzicht bieden in de effecten van deelname aan de *Instapeconomie*, blijven belangrijke vragen onbeantwoord. Bestaand onderzoek richt zich bijvoorbeeld op communicatieve zelfredzaamheid (Corporaal, 2025), het verband tussen taalvaardigheden en gezondheid (Sluijter, 2025) of rapporteert beperkte positieve taalontwikkelingen zonder aandacht voor deelnameduur of onderliggende mechanismen (Gemeente Den Haag, 2022). Hierdoor ontbreekt een systematisch beeld van hoe taalvaardigheden zich ontwikkelen over tijd en via welke processen deelname aan de *Instapeconomie* hieraan bijdraagt. Op basis hiervan luidt de centrale onderzoeksvraag van dit scriptieonderzoek:

“In hoeverre draagt deelname aan het project de *Instapeconomie* bij aan de taalvaardigheden van deelnemers met een migratieachtergrond?”

Om deze vraag te beantwoorden hanteert dit onderzoek een mixed-methods benadering. Het kwantitatieve deel richt zich op het analyseren van veranderingen in zelfgerapporteerde taalvaardigheden in relatie tot deelname aan de *Instapeconomie*. Het kwalitatieve deel heeft een verdiepend en verklarend karakter en richt zich op de wijze waarop begeleiders taalontwikkeling bij deelnemers waarnemen, evenals op de mechanismen die volgens hen bevorderend of belemmerend werken voor deze ontwikkeling.

Het kwantitatieve onderdeel bestaat uit statistische analyses van surveydata op zowel panelniveau als op cross-sectioneel niveau. De vragenlijsten bevatten items over het kunnen spreken, schrijven en begrijpen van het Nederlands in uiteenlopende alledaagse situaties, zoals contact met de huisarts of het doen van boodschappen. Het kwalitatieve onderdeel bestaat uit semigestructureerde interviews met jobcoaches die deelnemers begeleiden binnen de *Instapeconomie*. Deze interviews bieden inzicht in zowel waargenomen taalontwikkeling als in de mechanismes hierachter, zoals sociale interactie, zelfvertrouwen en toegang tot taallessen.

Door deze combinatie van methoden schetst het onderzoek een genuanceerd beeld van de bijdrage van instapwerk aan de Nederlandse taalvaardigheid van deelnemers met een migratieachtergrond. De studie draagt daarmee bij aan de literatuur over volwassen tweedetaalverwerving binnen participatie- en activeringstrajecten, door kwantitatieve effectmeting te combineren met kwalitatieve duiding vanuit de uitvoeringspraktijk (Verga & Kotz, 2013; Wedin & Norlund Shaswar, 2023; Brown et al., 2012; Sveen et al., 2022; Ambrosini & Artero, 2023; Norton, 2000; Corrado et al., 2018)

2. Institutionele context

Om de bijdrage van de *Instapeconomie* aan taalvaardigheden van deelnemers met een migratieachtergrond te begrijpen, is inzicht in de institutionele context noodzakelijk. In dit hoofdstuk wordt de herijkte *Participatiewet* en de taaleis besproken, gevolgd door de bredere context van participatie onder migranten en daarna specifieke context over laaggeletterdheid en participatie in Den Haag en hoe de *Instapeconomie* hier op aansluit.

2.1 *Participatiewet in Balans* en de taaleis

De herziening van de *Participatiewet*, bekend als de *Participatiewet in Balans*, werd op 30 september 2025 aangenomen door de Eerste Kamer. Het wetsvoorstel bevat ruim twintig maatregelen die zijn gericht op het verbeteren van de uitvoering van de wet en het herstellen van de balans tussen rechten en plichten voor bijstandsgerechtigden. Deze herziening kwam tot stand naar aanleiding van aanhoudende kritiek op de oorspronkelijke *Participatiewet*, waarin een sterke nadruk lag op verplichtingen en handhaving, bijvoorbeeld door het sanctioneren van bijstandsgerechtigden bij onvoldoende naleving van re-integratieverplichtingen of de taaleis, vaak met directe gevolgen voor het inkomensniveau.

Deze taaleis is per 1 januari 2016 ingevoerd als onderdeel van de *Participatiewet*, met als doel de kansen van bijstandsgerechtigden op arbeidsmarktparticipatie te vergroten, aangezien beheersing van de Nederlandse taal essentieel is voor maatschappelijke integratie (Significant Public, 2019). Binnen de herijking van de *Participatiewet in Balans* zijn sancties bij niet-naleving van de taaleis geschrapt, in lijn met bevindingen dat deze in de praktijk nauwelijks werden toegepast, terwijl de taaleis zelf als instrument behouden bleef (Eerste Kamer, 2025; Pelgrim, 2025).

Zoals vastgelegd in de *Participatiewet* moeten bijstandsgerechtigden beschikken over basiskennis van het Nederlands op referentieniveau 1F. Dit omvat alle kernvaardigheden en komt overeen met het eindniveau op de basisschool. Wie hier niet aan voldoet, is verplicht de taalvaardigheid te verbeteren, waarbij gemeenten beleidsvrijheid hebben in de begeleiding en monitoring zolang het minimale niveau wordt bereikt (Wettenbank, 2025; Rijksoverheid, z.d.; VNG, 2020; Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2025).

2.2 Participatie en taalvaardigheden van mensen met een migratieachtergrond

In de literatuur wordt beheersing van de taal door mensen met een migratieachtergrond niet alleen gezien als een individuele competentie, maar als een voorwaarde voor toegang tot sociale relaties, publieke voorzieningen en instituties. Vanuit dit perspectief hangt verbeterde taalvaardigheid samen met bredere sociale integratie, mede door sterkere sociale netwerken en grotere institutionele zelfredzaamheid (Pont-Grau et al., 2023).

Binnen deze bredere notie van maatschappelijke participatie neemt arbeidsparticipatie een belangrijke, maar niet exclusieve, plaats in. Deelname aan betaald werk fungeert in veel onderzoek als empirische indicator van participatie, omdat arbeid toegang biedt tot sociale netwerken, inkomenszekerheid en verdere ontwikkelingskansen. In de economische literatuur wordt bovendien aangetoond dat taalvaardigheid sterk samenhangt met arbeidsmarkttuitkomsten en dat betere beheersing van de taal van het gastland de kans op werk vergroot, lonen verhoogt en de duur van werkloosheid verkort, ook wanneer wordt gecontroleerd voor opleiding, leeftijd en migratiekenmerken (Chiswick & Miller, 2015; Dustmann & Fabbri, 2003). Uit gegevens van de Enquête Beroepsbevolking blijkt dat dit ook in Nederland geldt (CBS, 2023). Deze bevindingen benadrukken dat beperkte taalvaardigheid een belangrijke belemmering vormt voor arbeidsparticipatie onder mensen met een migratieachtergrond.

Binnen deze patronen bestaan duidelijke verschillen tussen herkomstgroepen. Migranten uit landen waar Nederlands niet gangbaar is, zoals Turkije en Marokko, hebben gemiddeld een lagere Nederlandse taalvaardigheid en lagere arbeidsparticipatie dan groepen die het Nederlands al bij aankomst beheersen, zoals Surinaamse en Nederlands-Caribische migranten (CBS, 2023). Vrouwen uit vluchtelingenlanden hebben daarbij doorgaans de laagste arbeidsparticipatie, waarbij beperkte taalvaardigheid een belangrijke verklarende factor vormt (KIS, 2021).

In dit onderzoek zal arbeidsparticipatie uitsluitend fungeren als theoretische achtergrond waartegen het belang van taalvaardigheid wordt geplaatst. De empirische focus ligt niet op arbeidsmarkttuitkomsten, maar op taalontwikkeling binnen maatschappelijke participatie zoals vormgegeven in de *Instapeconomie*.

2.3 Taal en Participatie in Den Haag en project *Instapeconomie*

Onderzoek naar de laaggeletterdheid in Den Haag in opdracht van Gemeente Den Haag (2016) laat zien dat het percentage laaggeletterde bewoners op 24% ligt wat tweemaal zo hoog is als het nationaal percentage. Daarnaast stelt het rapport dat laaggeletterdheid in Den Haag relatief veel voorkomt onder niet-westerse migranten. Daarbij ligt het aandeel migranten in Den Haag met 51% bijna tweemaal zo hoog ten opzichte van heel Nederland. Daarnaast rapporteert dit onderzoek dat de stadsdelen met een relatief groot aandeel migranten ook een relatief groot

aandeel laaggeletterden kent en daarbij een relatief hoog aandeel bijstandsgerechtigden (Gemeente Den Haag, 2016).

Uit het rapport *Staat van de Stad Den Haag 2024*, een periodiek monitoringsrapport op basis van administratieve gegevens en enquêtes, blijkt dat de arbeidsparticipatie in Den Haag achterblijft bij het landelijk gemiddelde; de stad stond in 2022 op de 330e plaats van de 342 Nederlandse gemeenten. De stedelijke ongelijkheid is ook aanzienlijk: in wijken als de Schilderswijk ligt de netto arbeidsparticipatie rond de 50%, terwijl deze in welvarendere wijken zoals Leidschenveen en de Vruchtenbuurt 74–75% bedraagt (Gemeente Den Haag, 2024a)

De *Instapeconomie* in Den Haag is een lokaal instrument om maatschappelijke participatie en arbeidsontwikkeling onder inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt te bevorderen. De uitvoering ligt bij verschillende wijkorganisaties, die ieder een eigen invulling hanteren, maar opereren binnen de uniforme kaders van de Subsidieregeling *Instapeconomie* van de Gemeente Den Haag (2024b). Deze regeling bepaalt dat deelnemers tussen de 18 en 67 jaar minimaal vier en maximaal twintig uur per week instapwerk verrichten, met een jaarlijkse vrijwilligersvergoeding van maximaal €2.100. Het aantal deelnemers varieert per wijk van ongeveer 40 tot 60. De doelgroep bestaat grotendeels uit vrouwen en ook veel individuen met complexe multiproblematiek. (ONS Schilderswijk, 2024; Stichting Wijkz, 2024). Deze profielschets komt overeen met het verkennende onderzoek van Lageman (2025), waarin op basis van een clusteranalyse onder deelnemers aan de *Instapeconomie* wordt aangetoond dat een substantieel deel van de doelgroep lage welzijnsscores ervaart op meerdere levensdomeinen.

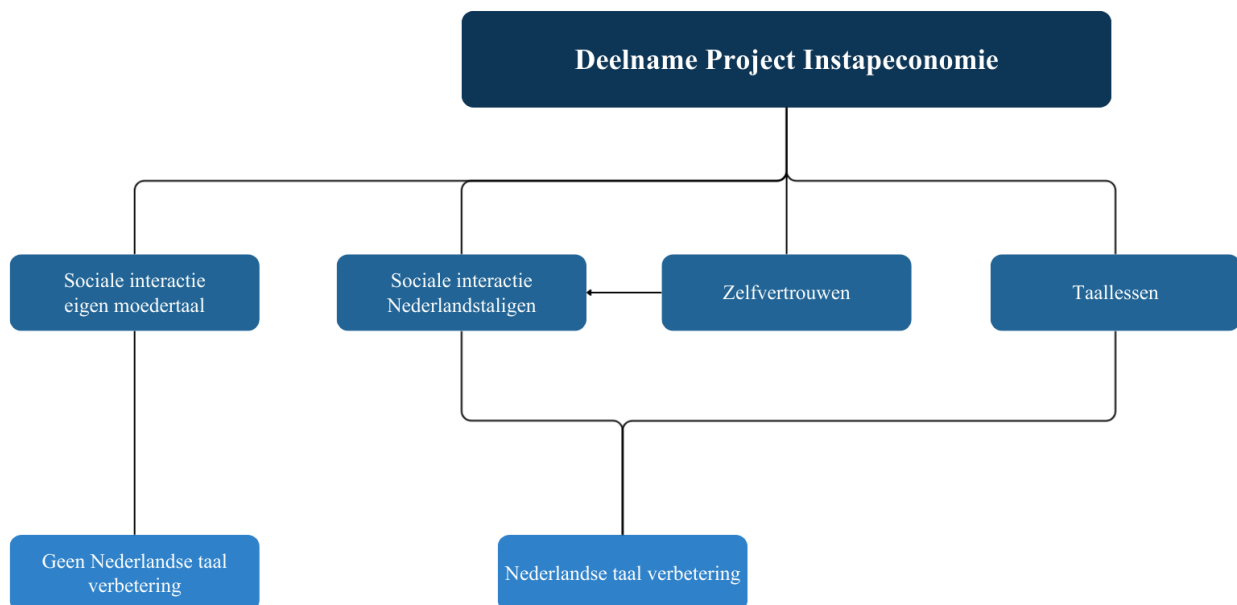
De werkzaamheden vinden plaats binnen verschillende maatschappelijke domeinen, zoals onderhoud van de wijk, uitdelen van maaltijden, beheer van buurthuizen, textielwerk en creatieve activiteiten. De begeleiding is intensief en methodisch onderbouwd, vaak door jobcoaches, die de ontwikkeling van deelnemers volgen via persoonlijke plannen en regelmatige evaluaties. Daarnaast worden trainingen, taallessen en workshops ingezet om werknemersvaardigheden, taalbeheersing en zelfredzaamheid te versterken (Gewoon Sociaal, 2024; ONS Schilderswijk, 2024; Stichting Wijkz, 2024; Wijk vol Waarde, 2024).

3. Theoretisch Kader

Het theoretisch kader van deze studie richt zich op de mechanismen waardoor deelname aan *Instapeconomie*-trajecten de Nederlandse taalvaardigheid van deelnemers met een migratieachtergrond kan beïnvloeden. In dit onderzoek worden drie centrale mechanismen onderscheiden: sociale interactie, zelfvertrouwen en toegang tot taallessen. Deze mechanismen worden niet als losstaand beschouwd, maar als onderling samenhangende processen die elkaar kunnen versterken of juist beperken. Hieronder is in Figuur 1 een conceptueel model weergegeven. Daarop volgt een systematische theoretisch uitwerking van dit model.

Figuur 1

Conceptueel model van mechanismen waarlangs deelname aan de *Instapeconomie* taalvaardigheid kan beïnvloeden

Noot: Zelfgemaakt conceptueel model aan de hand van het theoretisch kader

3.1 Sociale interactie als mechanisme voor taalontwikkeling

In de literatuur over tweedetaalverwerving wordt sociale interactie beschouwd als een essentiële voorwaarde voor taalontwikkeling bij volwassenen. Verga en Kotz (2013) laten op basis van neurowetenschappelijk en psychologisch onderzoek zien dat taalverwerving niet uitsluitend een cognitief proces is, maar sterk afhankelijk is van sociale coördinatie en betekenisvolle communicatie. Interactie verhoogt de aandacht en motivatie van taalleerders en biedt contextuele aanwijzingen die woordverwerving ondersteunen. Bovendien stimuleert

sociale interactie leerprocessen die vergelijkbaar zijn met de verwerving van de eerste taal. Woorden die in sociale contexten worden geleerd, roepen volgens Verga en Kotz sterkere neurale activatiepatronen op dan woorden die individueel worden aangeleerd.

Ook Wedin en Norlund Shaswar (2023) benadrukken het belang van sociale interactie in hun etnografische studie naar volwassen taalonderwijs in Zweden. Zij tonen aan dat met name student-studentinteractie, waarin betekenisonderhandeling en wisselende sprekersrollen centraal staan, rijke leeransen creëert. Hoewel deze interactiemomenten slechts een beperkt deel van de lestijd beslaan, leiden zij tot complexer en functioneler taalgebruik.

Binnen vrijwilligers- en participatieprojecten krijgt sociale interactie een meer praktische en context gebonden invulling. Dudley (2007) laat zien dat vrijwilligerswerk kan bijdragen aan de ontwikkeling van mondelinge taalvaardigheden doordat deelnemers de doeltaal gebruiken in concrete werksituaties. Tegelijkertijd is er een belangrijke beperking: wanneer deelnemers vooral contact hebben met anderen die dezelfde moedertaal spreken, of wanneer interactie met sprekers van de doeltaal beperkt blijft, stagneert de taalontwikkeling. Deze bevindingen worden bevestigd door Sveen et al. (2022), die door middel van een meta-etnografie, een kwalitatieve synthesemethode, laten zien dat immigranten het oefenen van de doeltaal binnen vrijwilligerswerk als cruciaal ervaren voor integratie en toekomstige arbeidsmarktparticipatie, mits er daadwerkelijk gelegenheid is tot interactie met sprekers van die taal.

Kuschel et al. (2023) tonen in een Nederlandse context aan dat gecombineerde taal- en werkervaringsprogramma's kunnen leiden tot verbeteringen in communicatiestrategieën en hogere-orde taalhandelingen. Zij benadrukken echter dat deze vooruitgang afhankelijk is van frequente interactie met Nederlandstalige collega's. Wanneer de dagelijkse communicatie voornamelijk in de eigen moedertaal plaatsvindt, blijven oefenansen in het Nederlands beperkt en vertaalt werkervaring zich minder in taalontwikkeling.

Deze bevindingen sluiten aan bij het tweezijdige mechanisme dat in Figuur 1 wordt weergegeven. De pijl van sociale interactie met Nederlandstaligen naar verbetering van de Nederlandse taal illustreert dat contact met sprekers van de doeltaal directe oefenansen creëert en taalproductie stimuleert. Tegelijkertijd laat de pijl van sociale interactie in de eigen moedertaal naar het uitblijven van taalverbetering zien dat frequent gebruik van de moedertaal de noodzaak om het Nederlands te gebruiken kan verminderen. Norton (2000) wijst erop dat

toegang tot sociale netwerken waarin de doeltaal wordt gesproken cruciaal is voor betekenisvolle taalverwerving, maar dat deze toegang vaak wordt beïnvloed door machtsverhoudingen, identiteitsvraagstukken en gevoelens van onzekerheid. Het gebruik van de moedertaal kan bijdragen aan begrip en sociale veiligheid, maar kan tegelijkertijd leiden tot het vermijden van communicatie in de tweede taal.

Samenvattend laat de literatuur zien dat sociale interactie een centraal, maar ambivalent mechanisme vormt in de taalontwikkeling van volwassen migranten. Wanneer deelname aan de *Instapeconomie* gepaard gaat met frequente en betekenisvolle interactie met Nederlandstaligen, ontstaan duidelijke kansen voor verbetering van de Nederlandse taalvaardigheid. Wanneer interactie daarentegen voornamelijk plaatsvindt met mededeelnemers die dezelfde moedertaal spreken, blijven deze kansen beperkt. Op basis hiervan worden de bijbehorende hypothesen geformuleerd:

H₁₀: Overwegend sociale interactie in een andere taal dan het Nederlands binnen de *Instapeconomie* leidt niet tot een significante verbetering van de Nederlandse taalvaardigheid.

H₁₁: Overwegend sociale interactie in het Nederlands binnen de *Instapeconomie* leidt tot een significante verbetering van de Nederlandse taalvaardigheid.

3.2 Zelfvertrouwen als mechanisme

Vrijwilligerswerk en participatieprojecten hebben niet alleen invloed op taalontwikkeling, maar blijken ook een positief effect te hebben op het zelfbeeld en het zelfvertrouwen van deelnemers. Brown et al. (2012) tonen aan dat vrijwilligers hogere niveaus van zelfrespect, zelfeffectiviteit en sociale verbondenheid rapporteren dan niet-vrijwilligers. Sociale verbondenheid fungeert hierbij als een eerste mechanisme, terwijl zelfrespect en zelfeffectiviteit bijdragen aan een gevoel van persoonlijke competentie en handelingsvermogen.

Ook Sveen et al. (2022) laten zien dat deelname aan vrijwilligerswerk leidt tot persoonlijke groei en toegenomen zelfvertrouwen. Deelnemers geven aan zich zekerder te voelen in sociale interacties, waardoor zij gemakkelijker contact aangaan en minder terughoudend zijn in communicatieve situaties. Dit sluit aan bij de in Figuur 1 weergegeven pijl van deelname aan

de *Instapeconomie* naar zelfvertrouwen, waarin participatie fungeert als context voor het opbouwen van positieve ervaringen en sociale erkenning.

Ambrosini en Artero (2023) bevestigen dit beeld in hun studie naar immigranten in Italië. Zij beschrijven vrijwilligerswerk als een middel om zowel menselijk als sociaal kapitaal te vergroten. Een toename in zelfvertrouwen stelt migranten in staat om actiever deel te nemen aan gesprekken, fouten te accepteren en vaker de tweede taal te gebruiken. In termen van het theoretisch model versterkt zelfvertrouwen daarmee de overgang van deelname aan participatieprojecten naar sociale interactie met Nederlandstaligen.

In lijn met Norton (2000) vergroot zelfvertrouwen de toegang tot sociale netwerken waarin de doeltaal wordt gesproken, zowel binnen als buiten participatieprojecten. Dit mechanisme is in Figuur 1 zichtbaar in de pijl van zelfvertrouwen naar sociale interactie met Nederlandstaligen en indirect naar verbetering van de Nederlandse taalvaardigheid. Deelname aan de *Instapeconomie* leidt aldus niet automatisch tot taalontwikkeling, maar werkt via een versterking van het zelfvertrouwen, dat op zijn beurt de bereidheid vergroot om Nederlands te gebruiken en daarmee oefenkansen creëert voor verdere taalontwikkeling.

H2₀: Deelname aan de *Instapeconomie* leidt niet tot een toename in het zelfvertrouwen van deelnemers en hangt niet samen met meer sociale interactie in het Nederlands.

H2₁: Deelname aan de *Instapeconomie* leidt tot een toename in het zelfvertrouwen van deelnemers wat samenhangt met meer sociale interactie in het Nederlands.

3.3 Toegang tot taallessen als structureel mechanisme

Naast informele leerprocessen via sociale interactie speelt formele taalondersteuning een aanvullende rol in taalontwikkeling. Corrado et al. (2018) laten in hun evaluatie van vrijwilligersprojecten zien dat een aanzienlijk deel van de deelnemers zelfgerapporteerde verbeteringen in taalvaardigheid ervaart. Deze verbeteringen hangen samen met het feit dat deelnemende organisaties regelmatig taalcursussen aanbieden. Toegang tot taallessen verlaagt praktische drempels voor taalverwerving en biedt gestructureerde oefenkansen die informele interactie ondersteunen en verdiepen.

Ook binnen de *Instapeconomie* wordt formele taalondersteuning gefaciliteerd. Uitvoerende organisaties bieden taallessen aan of verwijzen deelnemers actief door naar bestaand taalaanbod in de wijk (Stichting Wijkz, 2024; Wijk vol Waarde, 2024; ONS Schilderswijk, 2024). In sommige gevallen is deelname aan taallessen bovendien een voorwaarde voor doorstroom naar een instapbaan. De rol van formele taalondersteuning zoals hier beschreven is schematisch weergegeven in Figuur 1, waarin toegang tot taallessen wordt gepositioneerd als een afzonderlijk mechanisme dat naast sociale interactie bijdraagt aan verbetering van de Nederlandse taalvaardigheid.

H3₀: Deelname aan de *Instapeconomie* draagt niet bij aan verbetering van Nederlandse taalvaardigheden, ondanks de beschikbaarheid van taallessen.

H3₁: Deelname aan de *Instapeconomie* draagt bij aan verbetering van Nederlandse taalvaardigheden, door de beschikbaarheid van taallessen.

3.4 Voorgaande onderzoeken taalvaardigheid binnen project *Instapeconomie*

Het scriptieonderzoek van Corporaal (2025) betreft een kwantitatieve studie naar de relatie tussen de duur van deelname aan de *Instapeconomie* in Den Haag en de mate van financiële zelfredzaamheid, met bijzondere aandacht voor de mediërende rol van communicatieve zelfredzaamheid: taalvaardigheden. De methodologie omvatte het gebruik van *surveydata* die zijn geanalyseerd met behulp van OLS-regressies en aanvullende robuustheidscontroles. De resultaten wijzen uit dat de duur van deelname op zichzelf geen significant verband vertoont met communicatieve zelfredzaamheid. Wel werd een significant positief interactie-effect vastgesteld, waaruit blijkt dat deelnemers met eerdere werkervaring meer communicatieve vooruitgang boeken naarmate hun deelname aan het instapwerk langer duurt.

Ook Sluiter (2025) voerde een kwantitatieve studie uit naar het verband tussen Nederlandse taalvaardigheid en de fysieke en mentale gezondheid van deelnemers aan het *Instapeconomieproject* in Den Haag. Zijn analyse richt zich uitsluitend op het huidige taalniveau van de deelnemers, waardoor geen uitspraken kunnen worden gedaan over de invloed van deelnameduur of participatie op hun taalvaardigheid.

Het onderzoek van de gemeente Den Haag (2022) betreft een pilotevaluatie van het project de *Instapeconomie*, uitgevoerd door adviesbureau *Purpose*. Het richtte zich op de (indicatieve)

effecten van deelname aan instapwerk op deelnemers en de wijk gedurende 3 tot 10 maanden. De methode combineerde interviews en vragenlijsten, aangevuld met observaties van projectleiders en hulpverleners. De evaluatie rapporteert een lichte positieve ontwikkeling in taalvaardigheid bij deelnemers met een migratieachtergrond, vooral dankzij taallessen en dagelijkse oefening op de werkplek. Er zijn geen conclusies getrokken over het effect van deelnameduur op taalverbetering.

4. Methodiek

4.1 Mixed-methods onderzoeksopzet en integratiestrategie

Dit onderzoek hanteert een mixed-methods onderzoeksopzet waarin kwantitatieve en kwalitatieve methoden worden gecombineerd om zowel taalvaardigheid als onderliggende verklarende processen in kaart te brengen.

Het kwantitatieve deel richt zich op het analyseren van patronen en veranderingen in zelfgerapporteerde Nederlandse taalvaardigheid onder deelnemers met een migratieachtergrond. Op basis van surveydata wordt onderzocht in hoeverre deelname aan de *Instapeconomie* samenhangt met verschillen in taalvaardigheid over de tijd en tussen groepen.

Het kwalitatieve deel heeft een verklarend karakter en bestaat uit semigestructureerde interviews met begeleiders. Deze interviews worden gebruikt om te verkennen hoe taalontwikkeling in de uitvoeringspraktijk wordt waargenomen en welke mechanismen daarbij volgens begeleiders een rol spelen. Daarbij wordt specifiek aandacht besteed aan sociale interactie (met Nederlandstaligen versus moedertaalsprekers), zelfvertrouwen en toegang tot taallessen.

De integratie van beide datastromen vindt plaats op interpretatie niveau wat inhoudt dat een synthese wordt gemaakt van de afzonderlijke interpretaties van de kwantitatieve en kwalitatieve bevindingen. Deze integratiestrategie sluit aan bij *triangulatie* (Denzin, 1978) en *explanation building* (Yin, 2018): Kwantitatieve uitkomsten worden geïnterpreteerd in samenhang met kwalitatieve observaties, waarbij overeenkomsten de plausibiliteit van de bevindingen versterken en discrepanties aanleiding geven tot het identificeren van contextuele verklaringen, zoals verschillen tussen zelfrapportage door deelnemers en observaties door begeleiders.

4.2 Data en onderzoekspopulatie

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van surveydata uit de *Instapeconomie*. In totaal zijn 176 enquêtes afgenomen onder 141 unieke deelnemers. Van deze groep hebben 35 personen beide meetmomenten ingevuld, terwijl de overige 106 respondenten slechts één van de twee waves hebben voltooid. De twee meetmomenten zijn met een tussenperiode van ongeveer één jaar afgenomen. Het onderzoek richt zich primair op deelnemers met een niet-Nederlandse moedertaal. Deelnemers die het Nederlands als (mede)moedertaal hebben worden meegenomen als controlegroep. Deze opzet maakt het mogelijk om zowel verschillen in uitgangsniveau als verschillen in ontwikkeling tussen beide groepen te analyseren.

4.3 Operationalisatie van taalvaardigheid

De taalvaardigheid is onderverdeeld in de volgende drie domeinen: algemene taalvaardigheid, gespreksvaardigheid en schrijf- en leesvaardigheid.

Algemene taalvaardigheid bestaat uit twee variabelen. De eerste variabele is de zelfgerapporteerde tevredenheid over de eigen beheersing van het Nederlands. Deze is gemeten op een schaal van 1 (niet tevreden) tot 9 (zeer tevreden). De tweede variabele is geen hulp nodig hebben. Deze is geconstrueerd als het gemiddelde van vier omgekeerde dummyvariabelen die aangeven of de deelnemer hulp nodig heeft bij spreken, schrijven, lezen en luisteren. Deze samengestelde variabele loopt van 0, wat betekent dat bij alle onderdelen hulp nodig is, tot 1, wat aangeeft dat bij geen van de onderdelen hulp nodig is. Samen bieden deze variabelen een indicatie van zowel de subjectieve beoordeling van de eigen taalvaardigheid als de mate van ervaren zelfstandigheid in het gebruik van het Nederlands.

Gespreksvaardigheid omvat zes receptieve en productieve mondelinge vaardigheden in informele en formele situaties. Dit zijn twee dummyvariabelen die aangeven of de persoon hulp nodig heeft bij spreken of luisteren en vier variabelen die meten in welke mate de deelnemer in staat is bepaalde taken uit te voeren. Dit zijn een gesprek bij de koffie, communicatie met een dokter, een zakelijk gesprek en een bestelling doen bij de bakker. Deze vier items zijn gemeten op een schaal van 0 (nee, dat lukt niet), 1 (ja, een beetje) of 2 (ja, helemaal).

Dit domein omvat ook zes variabelen waaronder twee dummyvariabelen die aangeven of de persoon hulp nodig heeft bij schrijven of lezen. De overige vier variabelen zijn het lezen van

een flyer, het lezen van een bijlage van een brief, het schrijven van een brief aan de gemeente en het schrijven van een WhatsApp- of SMS-bericht. Deze vier variabelen zijn gemeten op een schaal van 0 (nee, dat lukt niet), 1 (ja, een beetje) of 2 (ja, helemaal).

4.4 Constructie van indices

Alle onderliggende variabelen zijn genormaliseerd naar een schaal van 0 tot 1 om vergelijkbaarheid tussen de verschillende meetinstrumenten te waarborgen. Voor de variabele taaltevredenheid is hiervoor de transformatie $(\text{score} - 1) / 8$ toegepast. Items die oorspronkelijk op een schaal van 0–2 waren gemeten, zijn omgezet naar binaire variabelen (0 = nee, 1 = ja), waarbij waarden 1 en 2 samen als “ja” zijn gecodeerd. Dummyvariabelen met een bestaand 0–1 bereik zijn ongewijzigd overgenomen. Op basis van deze genormaliseerde variabelen is per domein een samengestelde index berekend als het gemiddelde van de bijbehorende items. Dit resulteerde in drie indexen: *algemeen*, *gesprek* en *schrift*. Deze drie indexen fungeren als afhankelijke variabelen in de kwantitatieve analyses.

Cronbach’s alpha is een maat voor interne consistentie en wordt gebruikt om te beoordelen in hoeverre de items binnen een samengestelde index hetzelfde onderliggende construct meten. De maat is gebaseerd op de gemiddelde samenhang tussen de items en de mate waarin deze gezamenlijk variatie in de schaalscore verklaren. Een hogere alpha wijst erop dat de variabelen sterker met elkaar samenhangen en dus consistentier lijken te meten wat de index beoogt te meten.

In dit onderzoek wordt Cronbach’s alpha berekend omdat de afhankelijke variabelen bestaan uit geconstrueerde indexen die zijn opgebouwd uit meerdere indicatoren. Het toetsen van de interne consistentie fungeert als methodologische onderbouwing om de afzonderlijke items samen te voegen tot één schaal. Daarmee is alpha een plausibiliteitscheck: wanneer items nauwelijks samenhangen, is één samengestelde index minder goed te rechtvaardigen.

Tabel 1

Cronbach’s Alpha per Index (Panel en Cross-sectioneel)

Index	Panel (beide waves)	Cross-sectioneel (laatste wave)
Algemeen	.74	.73

Gesprek	.69	.68
Schrift	.82	.83

De gevonden alpha's (Tabel 1) laten zien dat de interne consistentie per index varieert. Volgens gangbare richtlijnen zoals die van Tavakol & Dennick (2011) heeft de algemene index in zowel de paneldata als in de cross-sectionele data een acceptabele interne consistentie. De gespreksvaardigheidsindex laat lagere waarden zien ($\alpha=0.6936$; cross-sectioneel: $\alpha=0.6787$), wat wijst op een matige samenhang tussen de componenten en suggereert dat de items minder homogeen zijn of meerdere aspecten van gespreksvaardigheid omvatten. De schrijf-/leesvaardigheidsindex toont daarentegen een goede interne consistentie in beide datasets, wat ondersteunt dat de items relatief coherent één onderliggend domein meten. Gezamenlijk wijzen deze resultaten erop dat de indexconstructie in het algemeen betrouwbaar is, maar dat de gespreksvaardigheidsindex het meest voorzichtig geïnterpreteerd moet worden.

4.5 Descriptieve statistiek

Als eerste stap zijn beschrijvende statistieken berekend voor de drie samengestelde indexen van taalvaardigheid. Per index zijn het gemiddelde, de standaarddeviatie en het waargenomen bereik gerapporteerd. Daarnaast zijn de afzonderlijke taakgerichte items waaruit de indexen zijn opgebouwd descriptief geanalyseerd, om inzicht te geven in specifieke taalhandelingen waarin deelnemers sterker of juist beperkter functioneren.

Voor alle taalvaardigheidsvariabelen is een vergelijking gemaakt tussen deelnemers met een Nederlandse moedertaal en deelnemers met een andere moedertaal. Deze vergelijking dient ter duiding van verschillen in uitgangsniveau en vormt een context voor de verdere analyses.

4.6 Cross-sectionele inferentiële analyses

Voor de cross-sectionele inferentiële analyses (Ordinary Least Squares) is per deelnemer uitsluitend gebruikgemaakt van de meest recente meting. De centrale afhankelijke variabele Y_i betreft telkens één van de drie taalvaardigheidsindexen. Als belangrijkste verklarende variabele is het aantal maanden deelname aan de *Instapeconomie* opgenomen, waarmee wordt onderzocht of langere deelnametijd samenhangt met hogere taalvaardigheid.

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 \text{Deelnameduur}_i + \varepsilon_i$$

Waarbij Y_i de taalvaardigheid van deelnemer i representeert, Deelnameduur_i het aantal maanden actieve deelname aan de *Instapeconomie* en dus onafhankelijke variabele is en ε_i de foutterm.

In een uitgebreidere specificatie zijn controlevariabelen toegevoegd om te corrigeren voor relevante achtergrondkenmerken die samenhangen met taalvaardigheid. Het volledige model luidt:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 \text{Deelnameduur}_i + \beta_2 \text{Moedertaal}_i + \beta_3 X_i + \varepsilon_i$$

Hierin geeft Moedertaal_i aan of de deelnemer het Nederlands als moedertaal heeft, en staat X_i voor een vector van controlevariabelen, waaronder leeftijd, geslacht, gezinssituatie, betaald werk gehad hebben, duur van eerder betaald werk en opleidingsniveau. Deze controlevariabelen zijn opgenomen om verschillen in groepssamenstelling tussen deelnemers te ondervangen.

De OLS-methode is geschikt voor deze analyses omdat de afhankelijke variabelen bestaan uit samengestelde continue taalvaardigheidsindexen. OLS biedt daarmee een interpreteerbare eerste benadering van de samenhang tussen deelnameduur en taalvaardigheid. Bij de interpretatie van de resultaten is rekening gehouden met de gebruikelijke OLS-aannames, waaronder een benaderend lineair verband tussen verklarende en afhankelijke variabelen, onafhankelijkheid van observaties en homoscedasticiteit van de residuen. Tegelijkertijd dient te worden opgemerkt dat de taalvaardigheidsindexen begrensd zijn tussen 0 en 1, waardoor voorspellingen buiten dit interval in theorie mogelijk zijn en de foutvariantie niet noodzakelijk constant is. Deze beperking wordt meegenomen in de interpretatie van de resultaten. Gezien het observationele karakter van de data worden de uitkomsten geïnterpreteerd als associaties en niet als causale effecten.

4.7 Panelanalyse

De panelanalyse is uitgevoerd op de subgroep deelnemers die op beide meetmomenten aan de survey hebben deelgenomen. Dit betreft 35 unieke personen met een tussenliggende periode van ongeveer één jaar. Hierbij gaat het om 19 individuen zonder de Nederlandse taal als moedertaal en 16 individuen met. Binnen deze panelsteekproef wordt voor elk van de drie

taalvaardigheidsdomeinen een afzonderlijke uitkomstvariabele geanalyseerd, namelijk de algemene taalvaardigheidsindex, de gespreksvaardigheidsindex en de schrijf- en leesvaardigheidsindex.

De kernanalyse is een Difference-in-Differences-model (DiD) waarmee wordt onderzocht of de verandering in taalvaardigheid tussen meetmoment 1 (*pre*) en meetmoment 2 (*post*) verschilt tussen deelnemers met een niet-Nederlandse moedertaal en deelnemers met Nederlands als (mede)moedertaal. Het model kan worden weergegeven als:

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 Post_t + \beta_2 Treat_i + \beta_3 (Post_t \times Treat_i) + \varepsilon$$

Hierbij geeft Y één van de drie taalvaardigheidsindexen van persoon i op tijdstip t weer. $Post_t$ is een indicator die de tweede meting markeert. $Treat_i$ is een indicator voor de ‘behandelgroep’, gedefinieerd als deelnemers met een niet-Nederlandse moedertaal. De controlegroep bestaat uit deelnemers met Nederlands als (mede)moedertaal. De interactieterm $Post_t \times Treat_i$ is de DiD-schatting en representeert het verschil in verandering over tijd tussen beide groepen.

Deze groepsindeling vraagt om een expliciete duiding van wat in dit ontwerp onder ‘*treatment*’ wordt verstaan. In deze toepassing is ‘*treatment*’ niet deelname aan de *Instapeconomie*, beide groepen nemen immers deel, maar de positie van niet-Nederlandstaligen: de behandelgroep bestaat uit deelnemers die gegeven hun taalachtergrond een grotere potentiële ruimte voor taalontwikkeling hebben. De controlegroep ontvangt in die zin de ‘*treatment*’ niet, omdat zij het Nederlands reeds als (mede)moedertaal beheerst en daardoor in principe niet dezelfde achterstand of leeropgave in het Nederlands heeft. De vergelijking in dit DiD-ontwerp gaat dus niet over wel of geen programma-deelname, maar over verschillen in ontwikkeling tussen taalgroepen binnen dezelfde participatiecontext.

De DiD-logica kan ook intuïtief worden weergegeven als:

$$DiD = (YT_{post} - YT_{pre}) - (YC_{post} - YC_{pre})$$

Waarbij YT_{pre} en YT_{post} het gemiddelde uitkomstniveau (Y) in de behandelgroep (T) vóór en na de periode tussen beide waves weergeven, en YC_{pre} en YC_{post} hetzelfde voor de

controlegroep (C). De term $(YT_{post} - YT_{pre})$ is daarmee de gemiddelde verandering in taalvaardigheid binnen de niet-Nederlandstalige groep, terwijl $(YC_{post} - YC_{pre})$ de gemiddelde verandering binnen de Nederlandstalige referentiegroep representeert. Het verschil tussen deze twee veranderingen is de DiD-schatting.

De belangrijkste veronderstelling van een DiD-analyse is de parallelle-trend-aanname: in afwezigheid van het relevante verschil tussen groepen zouden de gemiddelde uitkomsten in beide groepen zich in dezelfde richting en met dezelfde trend hebben ontwikkeld. In dit onderzoek is deze aanname beperkt toetsbaar omdat er slechts twee meetmomenten beschikbaar zijn en de panelsteekproef klein is. Bovendien vormt de Nederlandstalige groep geen perfecte controlegroep omdat de groepen systematisch kunnen verschillen in uitgangsniveau en achtergrondkenmerken. Dit betekent dat de DiD-uitkomsten primair geïnterpreteerd moeten worden als indicatief en context gebonden en niet als sluitend causaal bewijs.

4.8 Kwalitatieve data

In de kwalitatieve analyse is gekozen om begeleiders van de deelnemers te interviewen in plaats van de deelnemers zelf. De eerste reden hiervoor betreft de kwetsbaarheid van de doelgroep, waarvan een aanzienlijk deel de Nederlandse taal beperkt beheerst. Het rechtstreeks bevragen van deelnemers over hun taalvaardigheden kan daardoor als belastend of beoordelend worden ervaren en gevoelens van toetsing oproepen, wat zowel het welzijn van deelnemers als de betrouwbaarheid van de data kan schaden.

Ten tweede zou het interviewen van deelnemers met beperkte taalvaardigheden aanvullende methodologische aanpassingen vereisen, zoals het inzetten van tolken of sterk vereenvoudigde interviewvormen. Gezien de beschikbare tijd en onderzoeksomvang was het niet haalbaar om een dergelijke aanpak op voldoende zorgvuldige en methodologisch verantwoorde wijze te ontwikkelen. Door begeleiders te interviewen kon op een ethisch verantwoorde en methodologisch robuuste manier inzicht worden verkregen in taalontwikkeling en onderliggende mechanismen.

In dit onderzoek zijn twee jobcoaches van twee verschillende organisaties geïnterviewd over hun ervaringen en observaties met betrekking tot de taalontwikkeling van deelnemers met een migratieachtergrond. Deze organisaties zijn aangedragen door de *Scriptiewerkplaats Den Haag*

Zuidwest, die bij de selectie zorgvuldig te werk is gegaan. Daarbij is rekening gehouden met het vrijwillige karakter van onderzoeksdeelname en met het vermijden van onnodige belasting van bestaande samenwerkingsrelaties.

De interviews zijn semigestructureerd afgenomen, duurden respectievelijk 22 en 26 minuten en vonden plaats in een fysieke setting. Voorafgaand aan de interviews is geïnformeerde toestemming verkregen. Respondenten zijn geïnformeerd over het doel van het onderzoek, het vrijwillige karakter van deelname en het gebruik van de gegevens. Anonimiteit is gewaarborgd en de interviews zijn uitsluitend gebruikt voor onderzoeksdoeleinden.

4.9 Kwalitatieve analyse

De kwalitatieve interviewdata zijn geanalyseerd met behulp van thematische analyse, aansluitend bij het raamwerk van Braun en Clarke (2006). Deze analysemethode is geschikt voor het systematisch ordenen en interpreteren van kwalitatieve data en wordt veel toegepast in beleidsgericht onderzoek waarin ervaringen, interpretaties en onderliggende mechanismen centraal staan. In dit onderzoek is thematische analyse gebruikt met een exploratief en verklarend doel, namelijk om inzicht te verkrijgen in hoe begeleiders taalontwikkeling bij deelnemers aan de *Instapeconomie* waarnemen en welke mechanismen zij daarbij relevant achten. De vragen die hierbij gesteld zijn staan vermeld in de kwalitatieve interviewgids (Bijlage A).

De interviews zijn volledig en gekuist getranscribeerd zonder de betekenis van uitspraken aan te tasten. De analyse startte met open codering, waarbij de transcripties inductief en regel voor regel zijn geanalyseerd zonder vooraf vastgestelde categorieën. Betekenisvolle fragmenten zijn voorzien van korte, inhoudsgerichte codes die direct voortkwamen uit de data.

De open codering resulteerde in codes met betrekking tot onder meer waargenomen taalontwikkeling, sociale interactie, zelfvertrouwen, deelname aan taallessen, participatie-intensiteit en ervaren belemmeringen. Deze codes zijn vervolgens via axiale codering geclusterd in bredere categorieën op basis van inhoudelijke samenhang en terugkerende patronen binnen en tussen de interviews. Hierdoor konden de observaties van beide jobcoaches worden gestructureerd en gerelateerd aan de mechanismen uit het theoretische kader.

In de fase van selectieve codering zijn de belangrijkste categorieën samengebracht in drie overkoepelende thema's: sociale interactie, zelfvertrouwen en toegang tot taallessen. Deze thema's vormen geen uitputtende of generaliseerbare typologie, maar dienen als analytisch kader voor de interpretatie van de kwalitatieve bevindingen in relatie tot de onderzoeksvraag en de kwantitatieve resultaten.

De analyse is afgerond met een interpretatieve synthese, waarin per mechanisme is onderzocht hoe door begeleiders beschreven processen volgens hen bijdragen aan, of belemmerend werken voor, de ontwikkeling van Nederlandse taalvaardigheden. De bevindingen zijn geïllustreerd met citaten uit de interviews en ingebed in het theoretisch kader. Het kwalitatieve onderzoek heeft daarmee een verdiepende en context biedende functie ten opzichte van de kwantitatieve resultaten. Gezien het beperkte aantal interviews hebben de bevindingen een verkennend karakter en maken zij geen aanspraak op generaliseerbaarheid.

De thematische structuur en codering zijn inzichtelijk gemaakt via de codeboom (Bijlage D) en een coderingsvoorbeeld (Bijlage E).

5. Kwantitatieve resultaten

5.1 Descriptieve statistieken

De totale dataset bestaat uit 176 observaties afkomstig van 141 unieke deelnemers. Van deze groep hebben 35 personen beide surveywaves ingevuld. Voor alle cross-sectionele analyses wordt per deelnemer uitsluitend de laatste wave gebruikt (N = 141). De twee waves zijn met een tussenperiode van ongeveer één jaar afgenomen, waardoor veranderingen in taalvaardigheid over de tijd geïnterpreteerd kunnen worden als ontwikkeling gedurende dit jaar.

In de volledige cross-sectionele steekproef vallen meerdere patronen op in de descriptieve statistieken. Ten eerste verschillen deelnemers met en zonder Nederlandse moedertaal substantieel in hun uitgangsniveau qua taalvaardigheden. Nederlandstaligen rapporteren aanzienlijk hogere taaltvredenheid (8,64 vs. 6,02) en scoren vrijwel maximaal op de receptieve en productieve taakitems, zoals brood bestellen, lezen van flyers en gesprekken voeren bij de koffie. Niet-Nederlandstaligen laten juist veel meer spreiding zien op deze items: voor meerdere vaardigheden daalt het gemiddelde tot onder de 1,0, wat wijst op structurele moeilijkheden en grote heterogeniteit binnen de groep.

Niet-Nederlandstaligen ontvangen aanzienlijk vaker taalhelp dan Nederlandstaligen (63% versus 3%). Zij scoren gemiddeld 0,46 op de samengestelde indicator ‘geen hulp nodig’, tegenover 0,95 onder Nederlandstaligen. Deze indicator weerspiegelt het aandeel taalgebieden (spreken, schrijven, lezen en luisteren) waarin respondenten aangeven geen ondersteuning nodig te hebben. Deze verschillen wijzen op duidelijke variatie in taalvaardigheidsprofielen tussen beide groepen en suggereren dat Nederlandstaligen als referentiegroep kunnen dienen bij de interpretatie van vaardigheidsverschillen.

Tabel 2

Gemiddelde en standaarddeviatie per moedertaalgroep en per uitkomstvariabele (laatste wave per deelnemer, N = 141, waarvan Non-Nederlands N=97-101 en Nederlands N=35-40)

Variabele	Non- Nederlands	Nederlands	Totaal	Min–Max	N
Taaltevredenheid	6.02 (2.20)	8.64 (1.14)	6.77 (2.29)	1–9	136
Taalhelp ontvangen	0.63 (0.49)	0.03 (0.16)	0.46 (0.50)	0–1	136
Hulp: spreken	0.34 (0.48)	0.95 (0.23)	0.51 (0.50)	0–1	137
Hulp: schrijven	0.41 (0.50)	0.92 (0.27)	0.55 (0.50)	0–1	137
Hulp: lezen	0.55 (0.50)	0.95 (0.23)	0.66 (0.48)	0–1	137
Hulp: luisteren	0.48 (0.50)	0.97 (0.16)	0.62 (0.49)	0–1	137
Geen hulp nodig	0.45 (0.38)	0.95 (0.14)	0.59 (0.40)	0–1	137
Vooruitgang NL	5.87 (2.36)	6.29 (2.93)	5.98 (2.52)	1–9	132
Brood bestellen	1.67 (0.53)	2.00 (0.00)	1.77 (0.47)	0–2	141
Dokter spreken	1.27 (0.71)	1.90 (0.38)	1.45 (0.69)	0–2	140

Poster/flyer lezen	1.15 (0.69)	1.98 (0.16)	1.39 (0.70)	0-2	139
Brief + bijlage lezen	0.97 (0.75)	1.88 (0.33)	1.23 (0.77)	0-2	139
Gesprek bij de koffie	1.36 (0.63)	2.00 (0.00)	1.55 (0.60)	0-2	139
Zakelijk gesprek	0,88 (0,73)	1,88 (0,33)	1,17 (0,79)	0-2	139
Whatsapp of SMS	1 (0,76)	1,9 (0,38)	1,26 (0,78)	0-2	139
Brief schrijven	0,53 (0,66)	1,78 (0,48)	0,88 (0,83)	0-2	139

Noot: N varieert per variabele door missende waarden.

Hieronder in Tabel 3 zijn de descriptieve statistieken voor de panelsteekproef van 35 individuen zichtbaar. Over de twee waves zijn de gemiddelden van de indexen grotendeels stabiel. De algemene taalvaardigheidsindex en de schrijf-/leesvaardigheidsindex laten een lichte daling zien in wave 2, terwijl de gespreksvaardigheidsindex vrijwel gelijk blijft. De standaarddeviaties blijven in beide waves vergelijkbaar, wat suggereert dat de onderlinge verschillen tussen respondenten over de tijd niet sterk veranderen.

Tabel 3

Gemiddelde en standaarddeviatie van de taalvaardigheidsindexen per wave (N = 35)

Index	Wave 1	Wave 2
Algemeen	0.71 (0.30)	0.69 (0.33)
Gesprek	0.78 (0.26)	0.78 (0.25)
Schrift	0.78 (0.28)	0.73 (0.32)

In Tabel 4 is de variatie in de taalvaardigheidsindexen opgesplitst in variatie tussen personen en variatie binnen dezelfde persoon over twee meetmomenten. De tussen-persoonsvariatie is duidelijk groter dan de binnen-persoonsvariatie: respondenten verschillen onderling relatief

sterk in niveau. Dit is vooral relevant voor de DiD-analyse, omdat die juist leunt op binnenpersoonsverandering over de tijd.

Tabel 4

Variatie binnen en tussen respondenten in taalvaardigheidsindexen (N = 35)

Index	Binnen	Tussen
Algemeen	0.11	0.29
Gesprek	0.06	0.25
Schrift	0.10	0.29

5.2 Panelanalyse: Difference-in-Differences

Tabel 5

Difference-in-Differences Resultaten

Index	<i>Post</i>	<i>Treat</i>	<i>PostxTreat</i>	Constante	N
Algemeen	0,004 (0,023)	-0,458*** (0,060)	-0,053 (0,070)	0,961*** (0,026)	35
Gesprek	0,000 (0,000)	-0,393*** (0,051)	0,009 (0,037)	0,990*** (0,010)	35
Schrift	-0,021 (-0,021)	-0,371*** (0,069)	-0,043 (0,066)	0,979*** (0,021)	35

Noot: *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .10$. Nederlands als moedertaal $N=16$, Niet-Nederlands als moedertaal $N=19$

In Tabel 5 worden de Difference-in-Differences-resultaten voor de drie taalvaardigheidsindexen weergegeven. De coëfficiënt voor *post* geeft de gemiddelde verandering weer van wave 1 naar wave 2 in de controlegroep. Voor geen van de indexen is dit *post-effect* statistisch significant: voor de algemene index is de geschatte verandering zeer klein (0,004) met een relatief grote standaardfout, voor gespreksvaardigheid is de schatting feitelijk nul, en voor schrijf-/leesvaardigheid is de daling (-0,021) eveneens te onzeker. Dat deze effecten niet significant

zijn betekent dat er onvoldoende bewijs is voor een gemiddelde verandering over de tijd binnen de controlegroep.

De coëfficiënt voor *treat* weerspiegelt het niveauverschil tussen de behandelgroep en de controlegroep in wave 1. Dit effect is voor alle drie de indexen negatief en statistisch significant op het 1%-niveau. Dit wijst erop dat niet-Nederlandstalige deelnemers bij aanvang lager scoren dan Nederlandstaligen op alle drie de indexen.

Voor geen van de indexen is het interactie-effect statistisch significant. Dit betekent dat er op basis van deze data geen overtuigend bewijs is dat niet-Nederlandstalige deelnemers in de periode tussen de twee meetmomenten meer of minder veranderen dan Nederlandstaligen op het gebied van taalvaardigheden.

De constante kan worden geïnterpreteerd als het verwachte niveau van de index voor de controlegroep in wave 1. Deze scoort aanzienlijk hoog, wat te verwachten was op basis van de descriptieve statistieken over deze groep.

5.3 Cross-sectionele OLS-regressies

In de cross-sectionele dataset zijn de drie taalvaardigheidsindexen geregresseerd op deelnametijd en een dummyvariabele die aangeeft of de deelnemer Nederlands als (mede)moedertaal heeft. Uit de modellen zonder aanvullende controlevariabelen blijkt dat deelnametijd in geen van de drie gevallen significant is (zie Tabel 6). Daarentegen blijkt de moedertaaldummy consistent sterk positief en hoog significant te zijn. Dit laat opnieuw zien dat Nederlandstalige deelnemers substantieel hoger scoren op alle drie de taalvaardigheidsdomeinen. De constante geeft het verwachte niveau van de taalindex weer voor deelnemers zonder Nederlands als moedertaal bij een deelnametijd van nul. De geschatte waarden laten zien dat deze groep bij aanvang gemiddeld 0,53 scoort op de algemene index, 0,71 op gespreksvaardigheid en 0,59 op schriftelijke vaardigheden.

Tabel 6

OLS-regressies zonder controles (N = 126)

Predictor	Algemeen	Gesprek	Schrift
Deelnametijd	0,000 (0.004)	-0.000 (0.001)	-0.000 (0.002)

Nederlands Moedertaal	0.422*** (0.050)	0.279*** (0.038)	0.391*** (0.054)
Constante	0.528*** (0.037)	0.713*** (0.028)	0.594*** (0.039)
R ²	0,366	0.302	0.300

Noot: *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .10$.

Tabel 7 ondersteunt ook dat het verschil in taalvaardigheid vooral een groepsverschil is. Deelnemers met Nederlands als moedertaal scoren ook na correctie voor achtergrondkenmerken substantieel hoger op alle drie de indexen (0,21–0,36). Deelnametijd hangt niet samen met de uitkomsten, wat erop wijst dat binnen deze steekproef langere deelname niet automatisch gepaard gaat met hogere taalvaardigheid wanneer men andere kenmerken meeneemt. Opleidingsniveau blijkt daarentegen een consistente, positieve voorspeller, terwijl leeftijd een kleine negatieve samenhang heeft voor de algemene en schriftelijke indexen; geslacht, gezinssituatie en (duur van) betaald werk lijken weinig extra verklaringkracht te hebben. Met R² rond 0,40–0,49 verklaart het model een redelijk deel van de variatie, maar het grootste en meest robuuste signaal blijft het verschil naar moedertaal.

Tabel 7

OLS-regressies met controles (N = 112)

Predictor	Algemeen	Gesprek	Schrift
Deelnametijd	0.000 (0.002)	-0.000 (0.002)	-0.001 (0.002)
Nederlands Moedertaal	0.360*** (0.061)	0.211*** (0.048)	0.290 *** (0.062)
Leeftijd	-0.005* (0.003)	-0.003 (0.002)	-0.005* (0.003)
Geslacht	0,076 (0.059)	-0.001 (0.047)	0.024 (0.060)
Gezinssituatie	0.001 (0.021)	0.001 (0.017)	0.002 (0.022)
Betaald werk	0.006 (0.066)	0.066 (0.053)	0.063 (0.067)

Duur betaald werk	0.001 (0.003)	-0.001 (0.003)	-0.003 (0.003)
Opleidingsniveau	0.039*** (0.011)	0.030*** (0.009)	0.063*** (0.011)
Constante	0,664 (0,143)***	0,761*** (0,115)	0,687*** (0,147)
R ²	0.482	0.395	0.491

Noot: *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .10$.

5.4 Synthese van de kwantitatieve bevindingen

Wanneer alle analyses gezamenlijk worden beschouwd ontstaat een consistent beeld. Het meest robuuste patroon is dat Nederlandstalige deelnemers aanzienlijk hoger scoren op alle drie de taalvaardigheidsdomeinen. Dit geldt in gelijke mate voor de eenvoudige modellen, de uitgebreide modellen met controlevariabelen en de DiD-analyse.

Tegelijkertijd wordt er in beide groepen geen groei in taalvaardigheid over de tijd waargenomen in de paneldata. De geschatte tijdseffecten zijn klein en niet significant en er zijn geen aanwijzingen voor verschil in groeitempo tussen beide taalgroepen. Dit sluit niet uit dat er in de praktijk wel veranderingen plaatsvinden, maar suggereert dat deze veranderingen binnen het beschikbare panel en de gehanteerde analysemethode niet waarneembaar zijn. Deze bevinding is robuust over alle indexen, alle modelvarianten en alle steekproefopstellingen.

6. Kwalitatieve bevindingen

6.1 Waargenomen taalontwikkeling

Het kwalitatieve deel van dit onderzoek heeft een exploratief en verklarend doel: inzicht verkrijgen in hoe begeleiders taalontwikkeling bij deelnemers aan de *Instapeconomie* waarnemen en hoe zij deze ontwikkeling duiden. De analyse is gebaseerd op twee semigestructureerde interviews met jobcoaches van twee verschillende uitvoeringsorganisaties. De volledige transcripties zijn opgenomen in Bijlage B en Bijlage C. De hiërarchische codeboom en een voorbeeld van de coderingsprocedure zijn respectievelijk opgenomen in Bijlage D en Bijlage E.

Beide respondenten beschrijven dat taalontwikkeling binnen de *Instapeconomie* vooral zichtbaar is in mondelinge en functionele taalvaardigheden, zoals het deelnemen aan gesprekken en groepsmomenten. Volgens hen draagt deze ontwikkeling bij aan een verminderde afhankelijkheid van vertaling of ondersteuning door familieleden. Schriftelijke vaardigheden, zoals het invullen van formulieren, blijven volgens één respondent relatief lastig en laten minder duidelijke vooruitgang zien (zie Bijlage C). De bevindingen worden in de volgende paragrafen thematisch gepresenteerd aan de hand van drie mechanismen: sociale interactie, zelfvertrouwen en toegang tot taallessen. Binnen het thema sociale interactie wordt onderscheid gemaakt tussen interactie met Nederlandstaligen (bevorderend) en interactie met medemoedertaalsprekers (potentieel belemmerend) in lijn met het theoretisch kader.

6.2 Sociale interactie

A. Interactie met Nederlandstaligen als taalkans

Beide jobcoaches beschrijven dat deelnemers meer Nederlands spreken wanneer zij in contact komen met Nederlandstaligen of wanneer de werksituatie vraagt om taal die voor iedereen begrijpelijk is. Respondent 2 noemt contexten waarin deelnemers met Nederlandstaligen in aanraking komen, zoals projecten met Nederlandse deelnemers en het seniorencafé, en verbindt dit aan verbetering in spreken (zie Bijlage C). In Interview 1 wordt benadrukt dat deelname aan activiteiten en samenwerking in gemengde groepen het gebruik van Nederlands stimuleert, omdat deelnemers buiten het project vaak vooral in een eigen (taal)omgeving verkeren en daar minder oefenkansen hebben (zie Bijlage B).

Daarnaast blijkt uit beide interviews dat begeleiders het spreken van Nederlands actief normeren. Respondent 1 geeft aan dat er herhaaldelijk wordt benadrukt dat Nederlands gesproken moet worden, met name wanneer niet iedereen dezelfde moedertaal deelt (zie Bijlage B). Respondent 2 beschrijft dit als een duidelijke lijn vanuit de organisatie en noemt daarbij expliciet interactiecontexten zoals groepsgesprekken, vergaderingen en WhatsApp-contact, waarin deelname in het Nederlands zichtbaar wordt (zie Bijlage C).

B. Interactie met moedertaalsprekers als remmende factor

Tegelijkertijd beschrijven beide jobcoaches dat deelnemers onderling geregeld terugvallen op de eigen moedertaal, vooral wanneer dat sneller of makkelijker is. In Interview 2 wordt dit

concreet geplaatst in situaties als privégesprekken, en wordt ook benoemd dat er bij complexere uitleg (bijvoorbeeld rondom opdrachten) soms bewust eigen taal wordt ingezet om miscommunicatie te voorkomen (zie Bijlage C). In Interview 1 wordt vooral benadrukt dat deelnemers “automatisch” naar de eigen taal kunnen overschakelen, met name wanneer er druk op de uitvoering staat of wanneer groepen niet gemengd zijn. De respondent beschrijft dat juist dan de noodzaak om Nederlands te spreken afneemt, wat de taalwinst kan beperken (zie Bijlage B).

Samen wijzen de interviews hiermee op een spanningsveld: moedertaalgebruik kan functioneel zijn voor begrip en uitvoering, maar kan ook oefenkansen in het Nederlands verminderen wanneer het de standaard wordt in onderlinge interactie (zie Bijlage B en Bijlage C).

6.3 Zelfvertrouwen

Beide interviews laten zien dat zelfvertrouwen samenhangt met actiever taalgebruik en een grotere mate van zelfstandige communicatie. In Interview 1 wordt zelfvertrouwen beschreven als het resultaat van een veilige leeromgeving waarin fouten maken wordt geaccepteerd en waarin deelnemers ervaren dat ook anderen geen perfect Nederlands spreken, wat de drempel om te spreken verlaagt (zie Bijlage B). In Interview 2 wordt zelfvertrouwen concreet zichtbaar in een afname van afhankelijkheid: deelnemers nemen minder vaak familieleden mee om te vertalen, maken eigen e-mailadressen aan en geven aan zelf gesprekken te willen voeren (zie Bijlage C). Daarnaast beschrijft de respondent dat sommige deelnemers met beperkte taalvaardigheid toch doorstromen naar taal-intensievere rollen, zoals gastvrouwactiviteiten, waarbij zelfvertrouwen een belangrijke voorwaarde lijkt te zijn om deze stap te zetten (zie Bijlage C).

6.4 Toegang tot taallessen

Beide organisaties bieden toegang tot taallessen en aanverwante ondersteuning, maar de organisatievorm verschilt. Interview 1 beschrijft laagdrempelig aanbod op locatie met niveaugroepen, aangevuld met peer-support (“taalboeders”) en spreekgerichte ondersteuning voor deelnemers die weinig durven te praten, evenals doorverwijzing naar extern onderwijs voor hogere niveaus (zie Bijlage B). Interview 2 schetst een breder netwerk van aanbod, waaronder taalhuis & Mondriaan en aanvullend ontwikkelaanbod via een intern programma dat zowel taal als praktische communicatievaardigheden ondersteunt (zie Bijlage C).

Belemmeringen worden in beide interviews genoemd, maar met een ander accent: Interview 1 wijst vooral op individuele en praktische barrières zoals zorgtaken en tijd, terwijl Interview 2 institutionele barrières benadrukt, zoals wachtlijsten die instroom in formele taallessen vertragen (zie Bijlage B en Bijlage C).

6.5 Samenvattend beeld

Over beide interviews heen komt een consistent beeld naar voren: taalontwikkeling wordt door jobcoaches vooral waargenomen als functionele, mondelinge vooruitgang en groeiende communicatieve zelfstandigheid. Sociale interactie fungeert daarbij als tweezijdig mechanisme: contact met Nederlandstaligen en normering van Nederlands in werkcontexten vergroten oefenkansen, terwijl interactie met moedertaalsprekers deze oefenkansen kan beperken. Zelfvertrouwen vergroot de bereidheid om Nederlands te gebruiken en zelfstandig te handelen, en toegang tot taallessen biedt structurele ondersteuning die deze processen kan versterken.

7. Conclusie

Dit onderzoek had als doel te onderzoeken in hoeverre deelname aan het project de *Instapeconomie* bijdraagt aan de taalvaardigheden van deelnemers met een migratieachtergrond. Door middel van een mixed-methods onderzoeksopzet zijn zowel kwantitatieve veranderingen in zelfgerapporteerde taalvaardigheden als kwalitatieve inzichten in onderliggende mechanismen in kaart gebracht.

De kwantitatieve analyses laten geen eenduidige, statistisch significante verbetering van taalvaardigheid zien die direct kan worden toegeschreven aan deelname aan de *Instapeconomie*. Zowel in de panelanalyse als in de cross-sectionele modellen blijven de geschatte effecten beperkt en grotendeels niet significant. Dit suggereert dat deelname aan de *Instapeconomie* binnen de onderzochte periode niet automatisch samenhangt met meetbare taalwinst zoals vastgelegd in surveydata.

Tegelijkertijd wijzen de kwalitatieve bevindingen op duidelijke vormen van taalontwikkeling in de praktijk. Begeleiders signaleren met name vooruitgang in mondelinge en functionele taalvaardigheden, zoals het voeren van gesprekken, deelname aan groepsmomenten en een toegenomen communicatieve zelfstandigheid. Schriftelijke vaardigheden blijven daarbij

relatief achter. Deze ontwikkeling wordt door respondenten niet beschreven als lineair of uniform, maar als contextafhankelijk en sterk verbonden aan de sociale en organisatorische omgeving van het instapwerk.

Uit de kwalitatieve analyse komen drie mechanismen naar voren die samen het potentieel voor taalontwikkeling binnen de *Instapeconomie* vormgeven. Ten eerste biedt sociale interactie met Nederlandstaligen belangrijke oefenkansen, met name in formele of genormeerde contexten waarin Nederlands functioneel noodzakelijk is. Tegelijkertijd kan interactie met mededeelnemers die dezelfde moedertaal delen de noodzaak tot het gebruik van het Nederlands verminderen. Ten tweede blijkt zelfvertrouwen een faciliterende rol te spelen: een veilige leeromgeving waarin fouten worden geaccepteerd vergroot de durf om Nederlands te spreken en bevordert communicatieve autonomie. Ten derde fungeert toegang tot formeel taalaanbod als ondersteunend mechanisme, al wordt de effectiviteit hiervan in de praktijk begrensd door wachtlijsten en praktische omstandigheden.

De kwantitatieve analyses laten zien dat deze processen zich binnen de onderzochte periode niet vertalen in meetbare veranderingen in zelfgerapporteerde taalvaardigheid. De kwalitatieve bevindingen ondersteunen de hypothesen door te laten zien dat deze mechanismen in de praktijk wel functioneren, zij het indirect en contextafhankelijk, met name zichtbaar in mondelinge en functionele taalvaardigheden. Daarmee laat dit onderzoek zien dat de *Instapeconomie* vooral voorwaarden voor taalontwikkeling creëert, zonder dat deze automatisch tot meetbare taalwinst leiden.

Voor beleid en uitvoering betekent dit dat taalontwikkeling binnen instapwerk gerichte aandacht vraagt. Het expliciet faciliteren van contact met Nederlandstaligen, het normeren van Nederlands als werktal in specifieke contexten en het creëren van een veilige leeromgeving kunnen hierbij ondersteunend zijn. Daarnaast vraagt effectieve taalontwikkeling om structurele en laagdrempelige verbindingen met formeel taalaanbod. Binnen het kader van de *Participatiewet in Balans* benadrukt dit onderzoek dat taalbeleid meer kans van slagen heeft wanneer het wordt ingebed in betekenisvolle participatiecontexten en expliciet onderdeel vormt van de ontwerp- en uitvoeringslogica van instaptrajecten.

8. Discussie

De bevindingen van dit onderzoek dienen te worden geïnterpreteerd in het licht van een aantal methodologische en contextuele beperkingen. Een eerste aandachtspunt betreft de kwaliteit en gevoeligheid van de surveydata. De doelgroep van de *Instapeconomie* bestaat grotendeels uit mensen met multiproblematiek, wat de kans vergroot op onnauwkeurige of onvolledige beantwoording van vragenlijsten. Daarnaast kan het afnemen van gestandaardiseerde enquêtes bij deze doelgroep worden ervaren als belastend of autoritair, met name wanneer vragen worden gepercipieerd als beoordelend of controlerend. Dit kan niet alleen invloed hebben op de responsbereidheid, maar ook op de validiteit van de verkregen antwoorden.

Een tweede beperking betreft de panelanalyse. Hoewel het gebruik van een Difference-in-Differences-opzet methodologisch geschikt is voor het analyseren van verandering over de tijd, kent de toepassing in dit onderzoek enkele beperkingen. De beschikbare panelsteekproef is relatief klein. Daarnaast vormen deelnemers met Nederlands als (mede)moedertaal geen perfecte controlegroep voor niet-Nederlandstalige deelnemers, aangezien beide groepen systematisch verschillen in uitgangsniveau en achtergrondkenmerken. Hierdoor is de aanname van parallele trends slechts beperkt toetsbaar. Het uitblijven van significante effecten kan daarom zowel duiden op een daadwerkelijk beperkt effect van deelname als op methodologische beperkingen in meetgevoeligheid en gelijkenissen tussen groepen.

Ook de kwalitatieve component kent beperkingen. Het aantal interviews is beperkt en de respondenten zijn werkzaam binnen organisaties die financieel afhankelijk zijn van de *Instapeconomiesubsidie*. In combinatie met de betrokkenheid van de gemeente als opdrachtgever kan dit hebben bijgedragen aan sociale wenselijkheid in de antwoorden. Hoewel anonimiteit en vrijwillige deelname zijn benadrukt, kan deze institutionele context niet worden genegeerd. De kwalitatieve bevindingen moeten daarom worden gelezen als interpretatieve duidingen door betrokken professionals, en niet als objectieve vaststellingen.

Tegelijkertijd ligt juist in deze combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve bevindingen een belangrijke theoretische bijdrage. Waar de kwantitatieve analyses laten zien dat taalvaardigheid sterk samenhangt met structurele achtergrondkenmerken zoals moedertaal, maken de kwalitatieve bevindingen inzichtelijk waarom participatietrajecten niet automatisch leiden tot taalontwikkeling. Dit sluit aan bij socioculturele theorieën over tweedetaalverwerving, waarin

taalverwerving wordt begrepen als een sociaal en contextueel proces, afhankelijk van toegang tot netwerken, machtsverhoudingen en individuele agency (Norton, 2000; Verga & Kotz, 2013; Wedin & Norlund Shaswar, 2023).

Voor toekomstig onderzoek zou het waardevol zijn om taalontwikkeling over een langere periode te volgen, met meer meetmomenten en een grotere panelsteekproef. Daarnaast zou het een aanbeveling zijn om taalvaardigheid niet alleen via zelfrapportage te meten, maar deze te combineren met observaties of taakgerichte toetsen mits dit alles zo gebeurt dat het niet de waardigheid van de deelnemers aantast. Tot slot zou vervolgonderzoek explicieter kunnen differentiëren tussen typen instapwerk en begeleidingspraktijken, om beter te begrijpen onder welke condities instapwerk daadwerkelijk bijdraagt aan taalontwikkeling.

9. Literatuurlijst

- Ambrosini, M., & Artero, M. (2023). Immigrant Volunteering: A Form of Citizenship from Below. *Voluntas (Manchester, England)*, 34(2), 252–262. <https://doi.org/10.1007/s11266-022-00454-x>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, K. M., Hoyer, R., & Nicholson, M. (2012). Self-Esteem, Self-Efficacy, and Social Connectedness as Mediators of the Relationship Between Volunteering and Well-Being. *Journal of Social Service Research*, 38(4), 468–483. <https://doi.org/10.1080/01488376.2012.687706>
- CBS. (2023, 2 november). *Nederlandse taalvaardigheid van migranten en hun positie op de arbeidsmarkt*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 15 oktober 2025, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2023/nederlandse-taalvaardigheid-van-migranten-en-hun-positie-op-de-arbeidsmarkt>
- CBS. (2024a). Integratie en Samenleven 2024. In *cbs.nl*. Geraadpleegd op 25 oktober 2025, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2024/47/rapportage-integratie-en-samenleven-2024>
- CBS. (2024b, 29 november). Toename bijstand onder mensen geboren buiten Europa. *Centraal Bureau Voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/48/toename-bijstand-onder-mensen-geboren-buiten-europa>
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (2015). International Migration and the Economics of Language. In *Handbook of the Economics of International Migration* (Vol. 1, pp. 211–269). <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53764-5.00005-0>
- Corporaal, L. (2025). ZELFREDZAAMHEID DOOR ARBEIDSPARTICIPATIE: DE INVLOED VAN DE INSTAPECONOMIE OP FINANCIËLE EN

COMMUNICATIEVE ZELFREDZAAMHEID IN DEN HAAG [MSc Scriptie, Universiteit Leiden]. <https://www.scriptiewerkplaats-dhzw.nl/uploads/cfswdhzw/attachments/Lisa.pdf>

Corrado, A., D'Agostino, E., Musolino, M., Coscarello, C., Buscema, A., & Vitale, G. (2018). Volunteering Among Immigrants Italy National Report. <http://vai-project.eu>

Denzin, N. K. (1978). Triangulation: A Case for Methodological Evaluation and Combination. *Sociological Methods*, 339-357.

Dudley, L. (2007). Integrating Volunteering into the Adult Immigrant Second Language Experience. *Canadian Modern Language Review*, 63(4), 539–561. <https://doi.org/10.3138/cmlr.63.4.539>

Dustmann, C., & Fabbri, F. (2003). *Language proficiency and labour market performance of immigrants in the UK*. *Economic Journal*, 113(489), 695–717. <https://doi.org/10.1111/1468-0297.t01-1-00151>

Eerste Kamer. (z.d.). *Participatiewet in Balans (36.582)*. Eerste Kamer Der Staten-Generaal. Geraadpleegd op 15 oktober 2025, van https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/36582_Participatiewet_in_balans

Eerste Kamer. (2025a, september). *Participatiewet in Balans aangenomen*. [eerstekamer.nl](https://www.eerstekamer.nl). Geraadpleegd op 25 oktober, 2025, van https://www.eerstekamer.nl/nieuws/20250930/Participatiewet_in_balans

EPALE. (2015, 2 december). *Handreiking en modelteksten bij de Nederlandse Wet Taaleis Participatiewet en Besluit Taaltoets*. EPALÉ - European Commission. Geraadpleegd op 15 oktober 2025, van <https://epale.ec.europa.eu/nl/resource-centre/content/handreiking-en-modelteksten-bij-de-nederlandse-wet-Taaleis-Participatiewet>

Gemeente Den Haag. (2016). LAAGGELETTERDHEID IN DEN HAAG. In *schuldhulpmaatjedenhaag.nl*. Geraadpleegd op 26 oktober 2025, van <https://schuldhulpmaatjedenhaag.nl/wp-content/uploads/2021/09/2021-09-Factsheets-Gemeente-Den-Haag-2016.pdf>

- Gemeente Den Haag. (2022). De Instapeconomie Pilot evaluatie. In *Den Haag Raadsinformatie*. Geraadpleegd op 15 oktober 2025, van https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/11197928/1/RIS311530_Bijlage_1_Evaluatie_pilot_Instapeconomie
- Gemeente Den Haag. (2024a, 4 juli). *Staat van de Stad 2024*. catalog.boekman.nl. Geraadpleegd op 26 oktober 2025, van <https://catalog.boekman.nl/pub/staatvanDenHaag.pdf>
- Gemeente Den Haag. (2024b). *Subsidieregeling Instapeconomie Den Haag 2024*. lokaleregelgeving.overheid.nl. Geraadpleegd op 26 oktober 2025, van <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR722703>
- Gewoon Sociaal. (2024). *Aanvraag Instap Economie 2025-26*.
- KIS. (2021, 26 januari). *Participatieprofielen vrouwen met een migratieachtergrond*. Geraadpleegd op 25 oktober 2025, van <https://www.kis.nl/publicatie/participatieprofielen-vrouwen-met-een-migratieachtergrond>
- Khan, A., Parente, V., Baird, J. D., Patel, S. J., Cray, S., Graham, D. A., Halley, M., Johnson, T., Knoebel, E., Lewis, K. D., Liss, I., Romano, E. M., Trivedi, S., Spector, N. D., Landrigan, C. P., Bass, E. J., Calaman, S., Fegley, A. E., Knighton, A. J., ... West, D. C. (2022). Association of Patient and Family Reports of Hospital Safety Climate With Language Proficiency in the US. *JAMA Pediatrics*, 176(8), 776–786. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2022.1831>
- Kuschel, A., Hansen, N., Heyse, L., & Wittek, R. P. M. (2023). Combining Language Training and Work Experience for Refugees with Low-Literacy Levels: a Mixed-Methods Case Study. *Journal of International Migration and Integration*, 24(4), 1635–1661. <https://doi.org/10.1007/s12134-023-01028-6>
- Lageman, K. (2025). *Werken aan welzijn: Een verkennende analyse van welzijnsprofielen binnen de Haagse Instapeconomie* [MSc Scriptie, Universiteit Leiden]. <https://www.scriptiewerkplaats-dhzw.nl/uploads/cfswdhzw/attachments/Kaat.pdf>

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2025, 30 september). *Bijstand meer gericht op werk, taal en meedoen*. Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2025/09/30/bijstand-meer-gericht-op-werk-taal-en-meedoen>

Miteva, D., Georgiadis, F., McBroom, L., Noboa, V., Quednow, B. B., Seifritz, E., Vetter, S., & Egger, S. T. (2022). Impact of language proficiency on mental health service use, treatment and outcomes: “Lost in Translation.” *Comprehensive Psychiatry*, 114, Article 152299. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2022.152299>

Movisie. (z.d.). *Participatiewet in Balans en de rol en verantwoordelijkheden van de gemeenten*. Geraadpleegd op 15 oktober 2025, van <https://www.movisie.nl/artikel/Participatiewet-balans-rol-verantwoordelijkheden-gemeenten>

Norton, B. (2000). *Identity and language learning: Gender, ethnicity and educational change*. Harlow, UK: Pearson Education.

ONS Schilderswijk. (2024). *Projectplan Instapeconomie van, voor en door de Schilderswijk*.

Pelgrim, C. (2025, 14 april). Gemeenten voeren ‘Taaleis’ nauwelijks uit: in twee jaar tijd slechts drie uitkeringen verlaagd. *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/04/14/gemeenten-voeren-taaleis-nauwelijks-uit-in-twee-jaar-tijd-slechts-drie-uitkeringen-verlaagd-a4889885>

Pont-Grau, A., Lei, Y.-H., Lim, J. Z. E., & Xia, X. (2023). *The effect of language training on immigrants’ integration: Does the duration of training matter?* *Journal of Economic Behavior & Organization*, 212, 160–198. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2023.05.027>

Significant Public. (2019, 12 juli). *Taal als middel of als doel? Evaluatie van de taaleis in de Participatiewet*. Eerste Kamer Der Staten-Generaal. Geraadpleegd op 15 oktober 2025, van https://www.eerstekamer.nl/overig/20191120/taal_als_middel_of_als_doel/meta

Sluijter, P. (2025). *Taal als medicijn: een onderzoek naar de impact van het Nederlands taalvermogen op de fysieke en mentale gezondheid van participanten in het*

Instapeconomie project van de gemeente Den Haag. [MSc Scriptie, Universiteit Leiden]. <https://www.scriptiewerkplaats-dhzw.nl/uploads/cfswdhzw/attachments/Pieter.pdf>

Stichting Wijkz. (2024). *Projectplan Instapeconomie Morgenstond*.

Sveen, S., Anthun, K. S., Batt-Rawden, K. B., & Tingvold, L. (2022). Immigrants' Experiences of Volunteering; A Meta-Ethnography. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 52(3), 569-588. <https://doi.org/10.1177/08997640221114810>

Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International journal of medical education*, 2, 53–55. <https://doi.org/10.5116/ijme.4dfb.8dfd>

Tweede Kamer. (2025, 24 september). *Participatiewet in Balans*. Tweede Kamer Der Staten-Generaal. Geraadpleegd op 15 oktober 2025, van <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?qry=wetsvoorstel%3A36582&cfg=wetsvoorsteldetails>

Verga, L., & Kotz, S. A. (2013). How relevant is social interaction in second language learning? *Frontiers in Human Neuroscience*, 7, 550. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2013.00550>

Wang, Z. (2022). *The role of language in the wellbeing of migrants : East Asian communities in Germany*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Wedin, Å., & Norlund Shaswar, A. (2023). Interaction and meaning making in basic adult education for immigrants: The case of SFI in Sweden. *Studies in the Education of Adults*, 55(1), 24. <https://doi.org/10.1080/02660830.2022.2065786>

Wettenbank. (2025, 1 juli). *Wetten.nl - regeling - Participatiewet - BWBR0015703*. Geraadpleegd op 15 oktober 2025, van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0015703/2025-07-01>

Wijk vol Waarde. (2024). *Instapeconomie in Bouwlust-Vrederust*.

Yin, R. K. (2018). Case study research and applications: design and methods. Sixth edition.
SAGE.

BIJLAGE A. Kwalitatieve interviewgids

Datum: _____

Locatie: _____

Opname: Ja Nee

CONSENT & INTRODUCTIE

“Dank voor uw deelname aan dit interview. Mijn naam is Adriaan Houweling; ik doe dit onderzoek in het kader van mijn masterscriptie aan Universiteit Leiden in samenwerking met de Gemeente Den Haag en de Scriptiewerkplaats Den Haag Zuidwest. Het doel van dit gesprek is om uw ervaringen en observaties te horen over de taalontwikkeling van deelnemers aan het *Instapeconomie*-project. Het interview duurt ongeveer 45–60 minuten en wordt opgenomen (als u daarvoor toestemming geeft) zodat ik het kan transcriberen. Uw antwoorden worden anoniem verwerkt; in rapporten gebruikt ik alleen samengevoegde bevindingen en/of gecodeerde citaten zonder herleidbare informatie. Deelname is vrijwillig en u kunt op elk moment stoppen of vragen weigeren te beantwoorden. Heeft u nog vragen voordat we beginnen? Geeft u toestemming om op te nemen? Ja Nee”

WARM-UP

1. Kunt u kort vertellen wie u bent?
 - basisinformatie
2. Kunt u kort uw rol binnen [organisatie/de *Instapeconomie*] beschrijven en hoe lang u hier werkzaam bent?
 - Aantal uren per week dat u met deelnemers werkt; verantwoordelijkheden (begeleiding, planning, taalaanbod).
3. Hoeveel deelnemers met een migratieachtergrond begeleidt u gemiddeld per periode/project?
 - Gemiddelde duur deelname, variatie in herkomstgroepen, taalniveaus bij instroom.
4. Wat voor werkzaamheden verrichten de deelnemers die u begeleidt het meest?
 - verschil per herkomstgroep/geslacht/leeftijd, afhankelijk van taalniveau

HOOFDLIJNEN / OVERZICHTSVRAAG

5. In hoeverre ziet u dat deelname aan het *Instapeconomie*-project bijdraagt aan de Nederlandse taalvaardigheden van deelnemers met een migratieachtergrond?
 - algemeen oordeel (geen / beperkte / duidelijke verbetering)

OBSERVATIES VAN TAALVERANDERING

6. Welke domeinen van taalvaardigheid ziet u het meest veranderen (bijv. spreekvaardigheid, luistervaardigheid, schriftelijke vaardigheden, lezen, begrip van procedures)?
 - verschillen tussen alledaagse functionele taken (brood bestellen, huisarts spreken) versus meer formele taken (formulier invullen, contact gemeente).
 - Vraag naar meetmomenten/benchmarks: “Hoe merkt u verandering — op basis van observatie, formele toetsing, of rapportages van deelnemers?”
7. Hoe snel of in welke tijdsperiode merkt u doorgaans veranderingen in taalgedrag bij deelnemers (bv. binnen weken, maanden)?

- relatie met intensiteit (uren/ week), type werk, individuele factoren.

MECHANISMEN

8. Sociale interactie
 - a. In hoeverre biedt het project mogelijkheden voor interactie met Nederlandstaligen?
 - collega's, buurtbewoners, vrijwilligers, klanten; frequentie
 - b. Zijn er ook situaties waarin interactie juist beperkt is of in de moedertaal plaatsvindt? Waarom?
9. Zelfvertrouwen / identiteitsontwikkeling
 - a. Ziet u veranderingen in het zelfvertrouwen van deelnemers die mogelijk het taalleerproces beïnvloeden? Kunt u voorbeelden beschrijven waarin toegenomen zelfvertrouwen leidde tot meer taalgebruik buiten het project?
10. Toegang tot taallessen en educatieve voorzieningen
 - a. Biedt uw project expliciet taallessen of verwijzingen naar taalcursussen? Hoe worden deze georganiseerd?
 - b. In hoeverre is toegang tot taallessen gekoppeld aan deelname (bijv. verplichtingen, motiverende trajecten)?
 - c. Zijn er barrières voor deelname aan taallessen (voorzieningen, tijd, moed, gezinsverplichtingen, kosten)?
11. Combinatie van mechanismen / synergie
 - a. Ziet u dat meerdere mechanismen elkaar versterken (bv. sociale interactie + taallessen + zelfvertrouwen)?
 - b. Zijn er mechanismen die elkaar ondermijnen (bv. sterke groepsvorming in moedertaal die sociale interactie in het Nederlands belemmert)?

INDIVIDUELE & CONTEXTUELE VERSCHILLEN

12. Voor welke groepen deelnemers werkt het project volgens u het beste om taalontwikkeling te stimuleren (bv. herkomstgroep, leeftijd, opleidingsniveau, eerdere werkervaring)?
 - verschillen tussen mannen/vrouwen, generatie (eerste vs. tweede), geletterd vs laaggeletterd.
13. Welke rol spelen begeleiders/coachingsstijl en organisatiecultuur in het faciliteren van taalontwikkeling?
 - specifieke interventies door coaches (gericht feedback, taalopdrachten, rollenspellen), training van begeleiders in taalstimulering.

PROGRAMMA-ONTWERP EN PRAKTIJK

14. Zijn er elementen in het ontwerp of de uitvoering van het project die u expliciet zou verbeteren om taalontwikkeling te versterken?
 - suggesties voor meer contact met moedertaalsprekers, geïntegreerde taallessen op de werkplek, intake en monitoring van taalontwikkeling.
15. Monitoren of evalueren jullie de taalontwikkeling. Zo ja, hoe? Welke indicatoren of instrumenten gebruiken jullie?
 - gebruik van korte assessments, observatieformulieren, voortgangsgesprekken; registratiesystemen.

RISICO'S EN BELEMMERINGEN

16. Welke factoren vormen volgens u de grootste belemmering voor taalverbetering binnen dit soort trajecten?

- organisatorische (max uren, financiering), persoonlijke (trauma, gezondheid), sociale (isolement, gezinssituatie), taalkundige (laaggeletterdheid).

17. Zijn er onbedoelde effecten of risico's van deelname op het vlak van taal of integratie die u bent tegengekomen?

- versterking van segregatie, taalswitching, frictie met formele verplichtingen (taaleis).

AFSLUITENDE VRAGEN

18. Als u één concrete aanbeveling mocht doen aan beleidsmakers/gemeenten om de taaleffecten van *Instapeconomie* te vergroten, wat zou dat zijn?

- praktische prioriteiten, benodigde middelen, samenwerkingspartners.

19. Wilt u nog iets toevoegen dat volgens u belangrijk is en niet aan de orde is gekomen?

EINDAFRONING

- Bedank de respondent voor zijn/haar tijd.
- Vraag of de respondent wil meelesen met gecodeerde quotes of een samenvatting van de resultaten.
- Bevestig vervolgstappen (anonieme verwerking, mogelijkheid tot opname van aanvullend materiaal).

BIJLAGE B. TRANSCRIPTIE INTERVIEW 1

[REDACTED]

[REDACTED]

- 1 [REDACTED]
- 2 [REDACTED]
- 3 [REDACTED]
- 4 [REDACTED]
- 5 [REDACTED]
- 6 [REDACTED]
- 7 [REDACTED]
- 8 [REDACTED]
- 9 [REDACTED]
- 10 [REDACTED]
- 11 [REDACTED]
- 12 [REDACTED]
- 13 [REDACTED]
- 14 [REDACTED]
- 15 [REDACTED]
- 16 [REDACTED]
- 17 [REDACTED]
- 18 [REDACTED]
- 19 [REDACTED]
- 20 [REDACTED]
- 21 [REDACTED]
- 22 [REDACTED]
- 23 [REDACTED]
- 24 [REDACTED]
- 25 [REDACTED]
- 26 [REDACTED]
- 27 [REDACTED]

28 [REDACTED]
29 [REDACTED]
30 [REDACTED]
31 [REDACTED]
32 [REDACTED]
33 [REDACTED]
34 [REDACTED]
35 [REDACTED]
36 [REDACTED]
37 [REDACTED]
38 [REDACTED]
39 [REDACTED]
40 [REDACTED]
41 [REDACTED]
42 [REDACTED]
43 [REDACTED]
44 [REDACTED]
45 [REDACTED]
46 [REDACTED]
47 [REDACTED]
48 [REDACTED]
49 [REDACTED]
50 [REDACTED]
51 [REDACTED]
52 [REDACTED]
53 [REDACTED]
54 [REDACTED]
55 [REDACTED]
56 [REDACTED]
57 [REDACTED]
58 [REDACTED]
59 [REDACTED]
60 [REDACTED]
61 [REDACTED]

62 [REDACTED]
63 [REDACTED]
64 [REDACTED]
65 [REDACTED]
66 [REDACTED]
67 [REDACTED]
68 [REDACTED]
69 [REDACTED]
70 [REDACTED]
71 [REDACTED]
72 [REDACTED]
73 [REDACTED]
74 [REDACTED]
75 [REDACTED]
76 [REDACTED]
77 [REDACTED]
78 [REDACTED]
79 [REDACTED]
80 [REDACTED]
81 [REDACTED]
82 [REDACTED]
83 [REDACTED]
84 [REDACTED]
85 [REDACTED]
86 [REDACTED]
87 [REDACTED]
88 [REDACTED]
89 [REDACTED]
90 [REDACTED]
91 [REDACTED]
92 [REDACTED]
93 [REDACTED]
94 [REDACTED]
95 [REDACTED]

96	[Redacted]
97	[Redacted]
98	[Redacted]
99	[Redacted]
100	[Redacted]
101	[Redacted]
102	[Redacted]
103	[Redacted]
104	[Redacted]
105	[Redacted]
106	[Redacted]
107	[Redacted]
108	[Redacted]
109	[Redacted]
110	[Redacted]
111	[Redacted]
112	[Redacted]
113	[Redacted]
114	[Redacted]
115	[Redacted]
116	[Redacted]
117	[Redacted]
118	[Redacted]
119	[Redacted]
120	[Redacted]
121	[Redacted]
122	[Redacted]
123	[Redacted]
124	[Redacted]
125	[Redacted]
126	[Redacted]
127	[Redacted]
128	[Redacted]

129	[REDACTED]
130	[REDACTED]
131	[REDACTED]
132	[REDACTED]
133	[REDACTED]
134	[REDACTED]
135	[REDACTED]
136	[REDACTED]
137	[REDACTED]
138	[REDACTED]
139	[REDACTED]
140	[REDACTED]
141	[REDACTED]
142	[REDACTED]
143	[REDACTED]
144	[REDACTED]
145	[REDACTED]
146	[REDACTED]
147	[REDACTED]
148	[REDACTED]
149	[REDACTED]
150	[REDACTED]
151	[REDACTED]
152	[REDACTED]
153	[REDACTED]
154	[REDACTED]
155	[REDACTED]
156	[REDACTED]
157	[REDACTED]
158	[REDACTED]
159	[REDACTED]
160	[REDACTED]
161	[REDACTED]
162	[REDACTED]

163	[REDACTED]
164	[REDACTED]
165	[REDACTED]
166	[REDACTED]
167	[REDACTED]
168	[REDACTED]
169	[REDACTED]
170	[REDACTED]
171	[REDACTED]
172	[REDACTED]
173	[REDACTED]
174	[REDACTED]
175	[REDACTED]
176	[REDACTED]
177	[REDACTED]
178	[REDACTED]
179	[REDACTED]
180	[REDACTED]
181	[REDACTED]
182	[REDACTED]
183	[REDACTED]
184	[REDACTED]
185	[REDACTED]
186	[REDACTED]
187	[REDACTED]
188	[REDACTED]
189	[REDACTED]
190	[REDACTED]
191	[REDACTED]
192	[REDACTED]
193	[REDACTED]
194	[REDACTED]
195	[REDACTED]

196	[REDACTED]
197	[REDACTED]
198	[REDACTED]
199	[REDACTED]
200	[REDACTED]
201	[REDACTED]
202	[REDACTED]
203	[REDACTED]
204	[REDACTED]
205	[REDACTED]
206	[REDACTED]
207	[REDACTED]
208	[REDACTED]
209	[REDACTED]
210	[REDACTED]
211	[REDACTED]
212	[REDACTED]
213	[REDACTED]
214	[REDACTED]
215	[REDACTED]
216	[REDACTED]
217	[REDACTED]
218	[REDACTED]
219	[REDACTED]
220	[REDACTED]
221	[REDACTED]
222	[REDACTED]
223	[REDACTED]
224	[REDACTED]
225	[REDACTED]
226	[REDACTED]
227	[REDACTED]
228	[REDACTED]
229	[REDACTED]

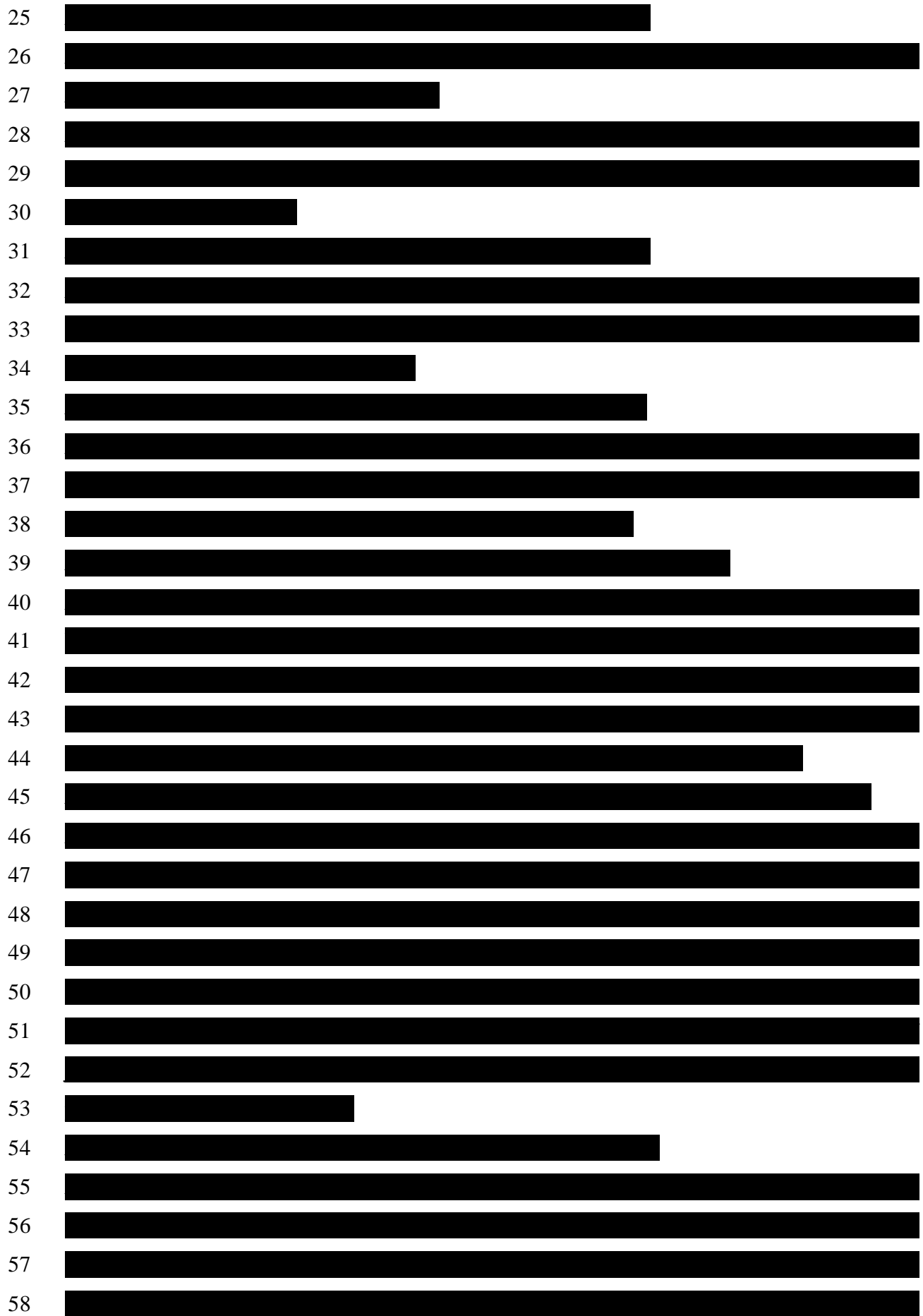
230 [REDACTED]
231 [REDACTED]
232 [REDACTED]
233 [REDACTED]
234 [REDACTED]
235 [REDACTED]
236 [REDACTED]
237 [REDACTED]
238 [REDACTED]
239 [REDACTED]
240 [REDACTED]
241 [REDACTED]
242 [REDACTED]
243 [REDACTED]
244 [REDACTED]
245 [REDACTED]
246 [REDACTED]
247 [REDACTED]
248 [REDACTED]
249 [REDACTED]
250 [REDACTED]
251 [REDACTED]
252 [REDACTED]
253 [REDACTED]
254 [REDACTED]
255 [REDACTED]
256 [REDACTED]
257 [REDACTED]
258 [REDACTED]
259 [REDACTED]
260 [REDACTED]
261 [REDACTED]
262 [REDACTED]

BIJLAGE C. TRANSCRIPTIE INTERVIEW 2

[REDACTED]

[REDACTED]

- 1 [REDACTED]
- 2 [REDACTED]
- 3 [REDACTED]
- 4 [REDACTED]
- 5 [REDACTED]
- 6 [REDACTED]
- 7 [REDACTED]
- 8 [REDACTED]
- 9 [REDACTED]
- 10 [REDACTED]
- 11 [REDACTED]
- 12 [REDACTED]
- 13 [REDACTED]
- 14 [REDACTED]
- 15 [REDACTED]
- 16 [REDACTED]
- 17 [REDACTED]
- 18 [REDACTED]
- 19 [REDACTED]
- 20 [REDACTED]
- 21 [REDACTED]
- 22 [REDACTED]
- 23 [REDACTED]
- 24 [REDACTED]

59 [REDACTED]
60 [REDACTED]
61 [REDACTED]
62 [REDACTED]
63 [REDACTED]
64 [REDACTED]
65 [REDACTED]
66 [REDACTED]
67 [REDACTED]
68 [REDACTED]
69 [REDACTED]
70 [REDACTED]
71 [REDACTED]
72 [REDACTED]
73 [REDACTED]
74 [REDACTED]
75 [REDACTED]
76 [REDACTED]
77 [REDACTED]
78 [REDACTED]
79 [REDACTED]
80 [REDACTED]
81 [REDACTED]
82 [REDACTED]
83 [REDACTED]
84 [REDACTED]
85 [REDACTED]
86 [REDACTED]
87 [REDACTED]
88 [REDACTED]
89 [REDACTED]
90 [REDACTED]
91 [REDACTED]
92 [REDACTED]

93	[REDACTED]
94	[REDACTED]
95	[REDACTED]
96	[REDACTED]
97	[REDACTED]
98	[REDACTED]
99	[REDACTED]
100	[REDACTED]
101	[REDACTED]
102	[REDACTED]
103	[REDACTED]
104	[REDACTED]
105	[REDACTED]
106	[REDACTED]
107	[REDACTED]
108	[REDACTED]
109	[REDACTED]
110	[REDACTED]
111	[REDACTED]
112	[REDACTED]
113	[REDACTED]
114	[REDACTED]
115	[REDACTED]
116	[REDACTED]
117	[REDACTED]
118	[REDACTED]
119	[REDACTED]
120	[REDACTED]
121	[REDACTED]
122	[REDACTED]
123	[REDACTED]
124	[REDACTED]
125	[REDACTED]

126 [REDACTED]
127 [REDACTED]
128 [REDACTED]
129 [REDACTED]
130 [REDACTED]
131 [REDACTED]
132 [REDACTED]
133 [REDACTED]
134 [REDACTED]
135 [REDACTED]
136 [REDACTED]
137 [REDACTED]
138 [REDACTED]
139 [REDACTED]
140 [REDACTED]
141 [REDACTED]
142 [REDACTED]
143 [REDACTED]
144 [REDACTED]
145 [REDACTED]
146 [REDACTED]
147 [REDACTED]
148 [REDACTED]
149 [REDACTED]
150 [REDACTED]
151 [REDACTED]
152 [REDACTED]
153 [REDACTED]
154 [REDACTED]
155 [REDACTED]
156 [REDACTED]
157 [REDACTED]
158 [REDACTED]
159 [REDACTED]

160	[REDACTED]
161	[REDACTED]
162	[REDACTED]
163	[REDACTED]
164	[REDACTED]
165	[REDACTED]
166	[REDACTED]
167	[REDACTED]
168	[REDACTED]
169	[REDACTED]
170	[REDACTED]
171	[REDACTED]
172	[REDACTED]
173	[REDACTED]
174	[REDACTED]
175	[REDACTED]
176	[REDACTED]
177	[REDACTED]
178	[REDACTED]
179	[REDACTED]
180	[REDACTED]
181	[REDACTED]
182	[REDACTED]
183	[REDACTED]
184	[REDACTED]
185	[REDACTED]
186	[REDACTED]
187	[REDACTED]
188	[REDACTED]
189	[REDACTED]
190	[REDACTED]
191	[REDACTED]
192	[REDACTED]
193	[REDACTED]

194	[REDACTED]
195	[REDACTED]
196	[REDACTED]
197	[REDACTED]
198	[REDACTED]
199	[REDACTED]
200	[REDACTED]
201	[REDACTED]
202	[REDACTED]
203	[REDACTED]
204	[REDACTED]
205	[REDACTED]
206	[REDACTED]
207	[REDACTED]
208	[REDACTED]
209	[REDACTED]
210	[REDACTED]
211	[REDACTED]
212	[REDACTED]
213	[REDACTED]
214	[REDACTED]
215	[REDACTED]
216	[REDACTED]
217	[REDACTED]
218	[REDACTED]
219	[REDACTED]
220	[REDACTED]
221	[REDACTED]
222	[REDACTED]
223	[REDACTED]
224	[REDACTED]
225	[REDACTED]
226	[REDACTED]
227	[REDACTED]

228 [REDACTED]
229 [REDACTED]
230 [REDACTED]
231 [REDACTED]
232 [REDACTED]
233 [REDACTED]
234 [REDACTED]
235 [REDACTED]
236 [REDACTED]
237 [REDACTED]
238 [REDACTED]
239 [REDACTED]
240 [REDACTED]
241 [REDACTED]
242 [REDACTED]
243 [REDACTED]
244 [REDACTED]
245 [REDACTED]
246 [REDACTED]
247 [REDACTED]
248 [REDACTED]
249 [REDACTED]
250 [REDACTED]
251 [REDACTED]
252 [REDACTED]
253 [REDACTED]
254 [REDACTED]
255 [REDACTED]
256 [REDACTED]
257 [REDACTED]
258 [REDACTED]
259 [REDACTED]
260 [REDACTED]

261	[REDACTED]
262	[REDACTED]
263	[REDACTED]
264	[REDACTED]
265	[REDACTED]
266	[REDACTED]
267	[REDACTED]
268	[REDACTED]
269	[REDACTED]
270	[REDACTED]
271	[REDACTED]
272	[REDACTED]
273	[REDACTED]
274	[REDACTED]
275	[REDACTED]
276	[REDACTED]

BIJLAGE D. Hiërarchische Codeboom

1. Waargenomen taalontwikkeling

- 1.1 Mondelinge taalvaardigheid (spreken, gesprek, meedoen in overleg)
- 1.2 Functionele zelfstandigheid (zonder tolk, zelf bellen/afspraak)
- 1.3 Digitale/werkcommunicatie (WhatsApp, e-mail, vergadercontext)
- 1.4 Schriftelijke taalvaardigheid (formulieren; beperkte groei)

2. Mechanisme sociale interactie

- 2.1 Interactie met Nederlandstaligen
 - 2.1.1 Contact in activiteiten/projecten (clubs, seniorencafé, evenementen)
 - 2.1.2 Gemengde groepen als prikkel (Nederlands als gedeelde taal)
 - 2.1.3 Normering Nederlands (huisregels, aanspreken, “Nederlands praten”)
 - 2.1.4 Formele oefencontexten (vergadering, groepsgesprek, WhatsApp)
- 2.2 Interactie met moedertaalsprekers
 - 2.2.1 Terugval naar moedertaal (pauze, privé)
 - 2.2.2 Groepsvorming via bestaande netwerken (vriendinnen/buren)
 - 2.2.3 Moedertaal als pragmatische keuze (begrip/voorkomen miscommunicatie)
 - 2.2.4 Begeleiders hebben beperkte grip (zonder toezicht terugval)

3. Mechanisme zelfvertrouwen

- 3.1 Veilige leeromgeving en fouttolerantie
- 3.2 Durf om Nederlands te spreken (meer initiatief, “gehoord willen worden”)
- 3.3 Autonomie/agency (zelf regelen, zelf gesprekken)
- 3.4 Afbouw afhankelijkheid van familie/tolk
- 3.5 Doorstroom/extern functioneren ondanks imperfecte taal

4. Mechanisme toegang tot taallessen

- 4.1 Intern aanbod (op locatie, niveaugroepen, spreekondersteuning)
- 4.2 Extern aanbod (Taalhuis/Mondriaan)
- 4.3 Aanvullende ondersteuning (peer support, taalboeders, huiswerkgroep)
- 4.4 Barrières: wachtlijsten, tijd/zorgtaken, motivatie/zelfbeeld (“ik kan niet meer leren”)

5. Context en randvoorwaarden

- 5.1 Individuele leerbelemmeringen (analfabetisme/alfabetverschillen, lage scholing)
- 5.2 Psychosociale en gezondheidsfactoren
- 5.3 Praktische druk (gezin, afspraken)

Bron: beide interviews (zie Bijlage B & Bijlage C)

BIJLAGE E. Voorbeeld gecodeerd fragment

Fragment (zie Bijlage C, regel 81-86) beschrijving dat formulieren lastig blijven, maar dat spreken/WhatsApp/vergaderingen duidelijk vooruitgaan en dat men geen eigen taal wil in vergadercontext.

Open codes

- schriftelijke vaardigheden blijven lastig
- mondelinge vaardigheden verbeteren
- vergaderingen als oefencontext
- WhatsApp als oefencontext
- normering: geen eigen taal

Axiale clustering

- uitkomst: mondelinge taalwinst domineert
- sociale interactie met Nederlandstaligen: formele werkcontext stimuleert NL gebruik
- sociale interactie met moedertaalsprekers: normering probeert terugval te beperken

Selectieve koppeling aan mechanismen

- mechanisme sociale interactie (met NL-sprekers via werksetting + normering)
- mechanisme sociale interactie (moedertaal terugdringen via regels)
- uitkomst: schriftelijke taal blijft achter

Dit fragment illustreert met name subcodes 1.1, 1.3, 1.4, 2.1.3 en 2.1.4 uit de hiërarchische codeboom.

